

İşte

**BİR
REKOR**

Daha

7,5

MİLYON

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : 2675 - A. 1349 — 151)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

OCAK 1965

İÇİNDEKİLER :

Ziraî Folklor ve Mahiyeti
Kızılören Köyü Tekerlemeleri
Kenger ve Silifke'de Kenger Kahvesi
Cönklerden Derlemeler (1)
Tire'de Buğday Dede Efsanesi
Ayran ve Destanı
Karaçayır Folklorunda Atasözleri —
Mevlâna'yı Anma Törenleri
Türk Halılarında Sembolik Şekiller
Karl Eller ve Türkiye Çalışmaları
Mahya ve Mahyacılık
Eski İstanbul'da Halk İlaçları
Aşık Hicranî'nin Şiirleri
Konya Metelleri : Devî Denizden Geçiren Mahmut (3)

Prof. A. RUSTOW
Orhan AYDEMİR
Kerim YUND
Cahit ÖZTELLİ
Gündüz ARTAN
Fikret KARADENİZ
Nedim ORTA
İhsan HİNÇER
Macide GÖNÜL
Feyzi HALICI
Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER
Münevver ALP
Mahmut Kemal YANBEY
Mahmut SURAL

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 186

KURUŞ : 100

İSTANBULDA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

153

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar

MEMLEKET DIŞI
BANKA İŐLERİNİZ

için de

TÜRK TİCARET BANKASI
HİZMETİNİZDEDİR

(Folklor : 1)

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMİYE
SOSYAL HİZMET

**EMNİYET
SANDIĞI**

(Basın :

— 2)

156

(Folklor : 3)

23 Mart 1968

Sat : Fırat Köşkü

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŐU : AĐUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERĐİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 186

OCAK 1965

YIL : 16 — CİLT : 9

Ziraî Folklor ve Mahiyeti

Yazan : Prof. A. RÜSTOW

Türkçesi : Prof. Orhan TUNA

Geçen ay İktisat Fakültesi'nin XVIII. senesi yadedildi : Bu arada Türk iktisat ilmine hizmeti geçen Rüstow'dan da bahsedildi. 1934 — 1950 senesinde Türkiyede çalışmış olan Alman İlim adamlarından Prof. Rüstow, maalesef bir müddet önce Almanyada vefat etmiştir.

Malûm olduğu üzere Prof. Rüstow, İktisadî Folklor'da üstad idi : Yazık ki, Türkiye ondan faydalanamadı. İleride Profesörün folklorculuğunu belirten bir araştırma neşredeceğiz.

Profesör, Türkiye'den ayrılmadan önce «Türkiye Muallimler Birliği»nde bir konferans vermişti. Konferansı tercüme eden çok değerli Sosyal Siyasetçimiz Prof. O. Tuna konferansın metnini bize gönderdi. Kendisine teşekkür eder, İktisat Fakültesine ve Prof. Rüstow ailesine de başsağlığı dileriz .

T. F. A.

İnsanlar teknik sahadaki muazzam tereffüleri karşısında usanç verecek derecede heycana düşmekte veya düşürülmektedirler. Bunlar öyle teknik tereffüleri ki, milyonlarca insanın müşterek mezarlarda çürüyüp gitmesine sebep olmakta, yine milyonlarca insanı sakat ve malûl bırakmakta, kadınlar, çocuk ve ihtiyarlar soğuktan, ve açlıktan ölmekte azametli şehirler kül olup gitmektedirler. Bu teknik tereffüleri nihayet atom bombasının da ilâve etmeliğimiz lâzım gelir. Bu bomba istikbalde beşeri felâketlere sürüklemek, şehirleri yakıp yıkmak bakımından çok daha mükemmel sür'atli ve esash iş görebileceği benemektedir.

Bundan dolayı insanlık ve nahış bir mahiyet gösteren yeniliklerden değil, fakat o mesut eski sistem ve kültür kıymetlerinden bahs açmak istiyorum. Zira bugünün terakki sermestisi içinde ekseriya . çok şükür diyelim-

eski kültürün bütün şumûl ve muhtevasıyla yaşayıp gitmekte olduğu çok zaman unutulmaktadır. İnsanın yarısından pek çoğu, hatta ağırlıklı ihtimal üçte ikisi veya dörtte üçü bugün dahi eski ve babadan kalma topraklarda rençberlik yapmakta ve yalnız kendilerini değil diğer insanları da elleriyle ve kollarıyla beslemektedirler. Fakat bu an'anevi ziraat sisteminin ölüme mahkûm, çökmeğe yüz tutmuş geri bir usûl olduğu zannedilmesin. Bilâkis bu ziraî işletme sistemi bilhassa son zamanlarda çok geniş bir cephe üzerinde fevkalâde kuvvetle tutunmuş ve hatta ilerlemekte bulunmaktadır. Bunu söylerken sadece B. rinci ve İkinci Cihan HARPLERİNDEN SONRA BÜYÜK ARAZİ PARÇALARININ (yâni «Latifundium»ların) bazı defalar memnuniyet verici ve bazan da nahış şekillerde küçük arazi parçalarına tefrik edilerek köylü ailelerine tevzi edilmiş bulunduğu Şarkî Avrupa

155

ile Garbî Avrupa arasında kalan coğrafi saha-ya işaret etmek istemiyorum. Bilâkis bu küçük saha haricinde çok az bilenen bir vakıdan bahsetmek icap ediyor. Şöyle ki; büyük ölçüde cihan piyasalarında sevk ve oralarda arz edilen kakao, kahve, şeker, kauçuk vesaire gibi tropik ziraat mahsuller yerli halk tarafından küçük ve ailevi ziraat işletmeler şeklinde istihsal edilmekte ve bu küçük işletmeler, Avrupalılar tarafından idare edilen büyük plântajlara son derece faik bir vaziyet arz etmektedirler. Daha 1900 yıllarında cihan piyasasının muhtaç olduğu kakao maddesi hemen hemen tamamen plântajlar marifetiyle temin ve tatmin edilirken 1937 senesinde cihan istihsalinin hemen hemen üçte ikisi Afrikalı yerliler tarafından küçük işletmelerince karşılanmakta bulunmuştur. Bir az evvel bahsettiğimiz diğer sahalarda da vaziyet aynıdır. Meselâ kauçuk bakımından. Bu inkişaf yani büyük plântajların köylü işletmelerine inkılâbı, bilhassa son zamanlarda ceryan eden siyasî hadiseler neticesinde fevkalâde sür'atli bir tempo ile vukua gelmektedir. Bütün bunlardan sarfınazar bu hadise dünya memleketlerindeki müstehliklerin hayrına ve menfaatine olarak, beynelmilel bir mahiyet arz etmekte bulunan inhisar fiatlarının teşkiline ve alıcılara dikte edilmesine de bir mani teşkil etmektedir. Fakat dikkate şayandır ki cihan iktisadını çok yakından alâkadar eden bu büyük ve mühim hâdiseler dünya umumi efkârı üzerinde pek az tesir bırakmakta ve âdeta kimse tarafından bahis mevzuu edilmemektedir. Gerçekten ehemmiyeti küçümsenemeyecek olan bu iktisadî ziraat sistem tahavvilleri terakki merhaleleri karşısında duyulan heyecanla tam bir tezat manzarası arz etmektedir.

Şu hale göre mazide olduğu gibi bugün dahi, hiç bir terakki ile bertaraf edilmeyen hayatîyet ve gençliği muhafaza eden köylülük ve köylüler camiası takriben bundan on bin yıl kadar önce doğmuş ve doğuş yeri bütün emarelere nazaran, Orta Asyanın Cenubu Garbiye isabet eden kısımlarına tesadüf etmiştir. Bilindiği gibi bu büyük saha takriben Hindistanın birleşik ziraat yapılan muntakasıyla göçebe kabilelerin hayvancılıkla iştilal ettikleri Orta Asya gibi iki coğrafi saha arasındaki temas sahalarna isabet eder. Rençberlikle, patriyakal göçebe büyük baş hayvan yetiştirdiği o devirlerde en müterakki iki kül-

tür formunu tekil etmekteydiler. Rençberler kültür nebatlarının yetiştirilmesi, ve göçebelere ise büyük baş hayvanların yetiştirilmesiyle iştilal ediyorlardı. Kültür nebatları yetiştirmekle uğraşanlar sadece bir murabba şeklindeki çatılı kulübelere bina etmekle kalmamış fakat ayrıca el sabanı ve el arabası gibi devrin modern ziraat ve rençberlik vasıtalarını keşfedecek kadar terakki etmişlerdi. Bunlardan o çağlarda ikişer öküz koşulmak suretiyle faydalanılmaktaydı. Bu suretle en ziyade terakki etmiş bulunan kültür nebatları ziraatı ile hayvancılıktan fevkalâde faydalı bir sentez husule gelmiş yani esas itibariyle kadınlar tarafından idame edilen ziraatla erkeklerin iştilal mevzularına giden hayvancılık ele vermiş ve neticede her iki iştilal mevzuunun da faydaları birleşmek suretiyle hasılat esaslî bir şekilde artmış ve aynı zamanda bir tarafılıktan sakınmak da mümkün olabilmiştir. Nihayet kadınla erkek arasında yeni bir iş bölümüne dayanan muvazeneli bir çalışma sistemi husule gelmiş bulunuyordu. Bu sistem o devirlerden beri yüzlerce asır iktisadî sahada olduğu gibi sosyal sahada da son derece faydalı neticeler vermiş muvaffak bir sentezdir ve esasen bundan daha faydalı beşerî bir müessese de gösterilemez.

Bir taraftan piring ve diğer taraftan dam bugünkü köylülük ve ziraat sisteminden önceki ziraat devresine aittir. Bu nebatlar yarı ziraat, yarı hayvancılık kültürü devresinde saban ziraatına alınmış bulunuyorlardı. Şu hale göre bidayetden itibaren sabah kültürüyle ziraat yapılan en eski spesifik ziraat mahsül arpa olmak lâzımgelir. Arpa ile birlikte ziraat saban kültürü garba doğru intişar etmeğe başlamış ve bu meyanda İran üzerinden çok evvel yani tarihten önceki devirlerde Anadoluya varmıştır. Arpanın Anadolu'da ve Anadolu'ya civar Ön Asya muntikalarında tarihten önceki devirlerde garba doğru yayılması durmuş ve buralarda eski altı dizimli arpa, daha yeni iki dizimli arpaya istihale etmiştir. Yine Avuranın ikinci vatani olan Anadolu'dan, gerek arpa ziraatı gerek saban kültürü ve nihayet aslı ve hakikî manasıyla köylüler Avrupaya doğru yayılmışlardır.

Arpanın Anadolu'daki tarihten çok önceki mazisi hakkında şahadet eden en şayanı dikkat müessese şüphesiz arpalıktır. Burada arpadan bahs ederken şüphesiz bugünün yüksek kalitesi biralık arpalarını kastetmiyoruz,

daha zirade bugün hayvanlara yem olarak verilen adı arpalara işaret etmek istiyoruz. İşte bu nevi arpa diğer bütün hububat neveleri arasında gerek iklim ve toprak ve gerek toprağın işlemesi ve dikkat itina itibariyle en iddiasız ve en mütevazî bir nebatdır. Bilhassa arpa herkesin bildiği gibi buğdaya nazaran asla ihtimam istemez. Fakat Anadolu köylüsü dikkat ve itina istiyen, yetiştirilmesi oldukça güç olan, bilgi talep eden buğdayı tarlada yetiştirir ve ona hiç ihtimam etmezken yukarıda da söylediğimiz gibi bunun tam aksi tabiatlı bir nebat olan arpayı büyük bir sevgi, muhabbet ve titizlikle evinin civarında, ki en verimli topraklara adeta bahçe ziraatı yapar gibi eker, sular ve hatta gübreler. Bu hâdiseyi hiç şüphe yoktur ki rasyonel ziraat tekniği bakımından arkaik bir hâdiseye olarak aydınlatmak mümkündür. Şöyle ki, eski ve tarihten önceki devirlerde arpanın, saban kültürü ve ziraat hayatı tarzı ile birlikte doğan ilk hububat nevi olması ve arpanın yerleşik köylüler tarafından saban kültürü ile zer'edilen ilk ziraat mahsülü bulunması itibariyle fevkalâde ehemmiyetli bir terakki merhalesi ifade eder. O devirdenberi arpa bu kültüründen faydalanan köylülerin derin bir minnettarlığını celb ve cezbetmiş ve bunun için son derece mülayim muamele tarzına tâbi tutulmuştur. Öyle ki arpalık bir ziraat kültürü olmaktan çıkmış arpaya karşı tapınma derecesine varan bir din ve mezhep karakteri almıştır. İşte kısmen din tarihine ait olan bu izahların, fikrimizce doğru ve yerinde olması icap etmektedir: Çünkü materyakal yerleşik ziraat sistemi Anadolu'da çok büyük bir rol oynamış ve bu meyanda büyük gösterilen ve adeta küdsiyet derecesine varan derin hürmet ve itibar bugün dahi teşirlerini muhafaza etmekte bulunmuştur.

Tabiidir ki bu kabil münasebetler hakkında bugün artık tam bir bilgi ve şuur sahibi olmaktan çok uzak bulunmaktayız. Esasen zamanımızda köylülere arpalık ve bu sistemin mahiyeti hakkında sorulacak suale rasyonel ve tatmin edici cevaplar alınacağı da çok şüphelidir. Bundan dolayı kadim devirler ve bu devirlere has olup tetkik ve tahlili cidden müşkül olan meseleler hakkında yakın bir alâka duyan şahısların, arpalığın menşei-ne ait problemlerle uğraşmaları son derece şayanı teşekkür ve ehemmiyetli bir mesgale olurdu. Aynı suretle eski devirlere ait neşri-

yatta rastladığımız malûmat şayet meselelerimizi tenvire yarayacak kıymette ise bunlar toplanmalı ve tasnif edilmelidir. Maamafih her şeyden evvel arpalıkla yakından veya uzaktan alâkalı olan adetler, an'aneler, darbı meseleler aranmalı toplanmalı ve bu tetkikler bilhassa Anadolu'nun folklor itibariyle nisbeten bakir kalmış iç ve şark kısımlarına teşmil edilmelidirler.

Fakat meşhur nebatçı Vavilov tarafından yayınlanan araştırmalarla Yeşilköy tecrübe istasyonu müdürü Mirza Gök tarafından bu araştırmaları derinleştiren son derece şayanı dikkat ve şayanı teşekkür çalışmalarından anlaşıldığına göre, Anadolu zamanımızda bütün beşeriyetin beslenmesinde belli başlı rol oynayan bir maddenin ilk defa yetiştirilmesi gibi emsalsiz terakkiye daha vatan olmuştur. Bu madde bugün dünya ziraatında en ön sırada yer almış bulunan buğdaydır. Tarihten önceki devirlerde bu buğday ziraatinin ne şekilde ve nasıl yapıldığı şimdiye kadar meçhul kalmış meselelerden birini teşkil eder. Ancak bu hususta bir ihtimal akla gelmektedir. Şöyle ki: belki de buğday arpa ziraatında yabancı bir ot olarak türemiş ve arpa ziraatı vadi ve dere kenarlarındaki münbit arazide yapıldıkça bu kabil arazinin tabii şartları arpadan ziyade buğday için elverişli bir mahiyet gösterdiğinden arpa tohumuna karışmış bulunan buğday miktarı her yılki arpa ziraatı ile birlikte gittikçe artmakta bulunmuştur.

Maamafih bugün umumiyetle tahmin edilmesine göre, yukarıda arzettiğimiz şekilde yulaf eski bir buğday nevinin zerri ile birlikte yani buğday tohumuna karışmış bir yabancı ot olarak ve çavdar ise buğday ziraatında yine yabancı bir ot olarak vücutte gelmişler ve bunların her ikisi de ilk olarak Anadolu'da yetiştirmişlerdir. Bu son hâdiseyi bugün dahi Anadolu'da müşahade etmek mümkündür. Şöyle ki aynı hâdiseye Anadolu köylüsü ağzından «buğday ekdim çavdar çıktı» ifade edilmekte ve bu sözle köylü, buğdayın ısrarlı bir şekilde çavdara inkılâp ettiğine işaret eylemiş olmaktadır.

Bugüne kadar insanlığın iştilal ettiği hububat ziraatının esaslarını teşkil eden ve yukarıda adları geçen kültür nebatlarının gerek doğuş gerek yayılma merkezleri Anadolu'nun içinde bulunmakta ve bundan da anlaşıldığına göre, Anadolu beşeriyete arpayı, buğdayı, yulaf ve çavdarı hediye etmiş bulunmakta-

Kızılören Köyü Tekerlemeleri

Yazan : Orhan AYDEMİR

Tekerlemeler, halk edebiyatında çocukları ilgilendirir. Dolayısıyla tekerlemelerin yaratıcısı çocuklardır. Çocuk, müzik ve şiir bakımlarından acunundaki boşlukları doldurmak için tekerleme ve masallara başvurur. Masallar, tekerlemeler çocuğun kendine dönerek düşsel arkadaş edindiği ilkokul çağı öncesi ve okul boyu yaşantısında kendi acununun kralı sandığı çağın edebiyat ve sanat gıdasıdır.

Çocuk bunlarda şiirlik, musiki yaratmakla kendisinin estetik beğenisini doyummuş ve bilemiş olmaktadır. Çoklukla gerçek dışı, düş üstüne kurulu tekerlemelerde; hareketli, kabına sığmayan evrenlerini yansıtırlar. An-

dır imgelemlerinin. Bunda bir tutukluk ve bilinç kullanmaz. Anlam kaygısı çekmez. lamsız şiire yeltenenlerinkine taş çıkartacak bir genişliği, dili zorlaması, özgürlüğü var. Ritim ve uyumu öngörerek sınırsız bir söyleyiş kullanır. Tekerlemelerinde ses ve biçim baş özelliştir. Anlam ikinci plandadır. Bir «alliterasyon» kurmaya çalışır. Dış müziğin de göze çarpmasına önem verir. Çokluk rastlantıya, sözlerin akıntısına giderek düşünmeden duyduğu gibi uydurur. Tekerlemeler, çocuğun ilk etkilendiği izlenimlerden doğar. Bunu toplumsal ve doğal açılardan belirtir. Tanıma ve kavrama yeteneğini gösterir. Zaten anlam ilgisini bu konularda bu koşulları

dır. Maamafih bu hububat çeşitlerine daha bir çok kültür nebatlarını da ilâve etmek mümkünür. Bunlara misal olarak bahçe ziraatı şeklinde yetiştirilen meyva ve sebze gösterilebilir. Maamafih bunlardan bugün bahsetmek istemiyoruz. Anadolunun Cihan Ziraatı için olan ehemmiyeti o kadar büyük ve o kadar esastır ki bundan çok büyük bir gurur duyumağa mahal vardır. Bununla beraber diğer memleketlerde vukua gelen modern sınaî rehörler peşinde koşmağa da lüzum yoktur. Çünkü bu memleket mazide o kadar büyük kültürel muvaffakiyetler göstermiştir ki, diğer sahalarda da şuurulu bir sükûnetle terakki yoluna devam edebilir.

Maamafih arpalık Anadolu ziraatının tarihten önceki devirlerinden bugüne intikal etmiş bulunan her türlü takdire lâyık biricik ziraatî teknik olmaktan uzaktır. Bunun dışındaki zamanımıza kadar gelmiş olan daha bir çok zirai alât ve edavat (istihsâl vasıtaları) vardır ve bunlar hemen hemen o devirlerdeki şekil ve biçimlerini aslâ değiştirmeksizin muhafaza eylemişlerdir.

Bunlara ait bir kaç misalden (istihsâl vasıtasından) bahsedelim : sırf odundan yapılmış bulunan ve madenî hiç bir kısmı ihtiva etmeyen saban, Bu sabanın ANTİK ŞEKİLLERİ VARDIR : Öküzlerin çift olarak sabana ve arabaya koşuldukları boyunduruk,

İki öküz tarafından çekilen araba. Bu

araba bugün dahi Anadolu'da görülen iki tekerlekli ve tekerlekleri levha halinde odundan yapılmış bulunan hepimizin bildiği kağrı. Tekerlekler kağrının mihverine üzerine oturtulmuş olup bu mihverle birlikte dönerler veya mihverini döndürürler. Mihver çatal şeklindeki sırtıklarla araba iskeletine raptedilmiştir ve bu çatala arabanın bedeninin hareket halinde sürünmesinden yine hepimizin yakından bildiği meşhur kağrı gıcirtısı husule gelir.

Tırpan ve bu tırpanla biçme esnasında eli ve parmakları korumağa mahsus muhafaza... Harman kazağı... Müdevver kürek...

İlk defa Anadolu'da kullanılıp kullanılmadığı henüz tam olarak kestirilemeyen çok eski bir ziraat aleti de yaz kazağıdır. Bu, odundan yapılmış tam manasiyle küçük bir kızak evsafını haizdir, fakat kışın karlı havada değil yaz günlerinde zirai alet ve edavatın vesair eşyanın nakli hususunda kullanılır.

Dergimizin Notu : Gerçekten hatırlıyoruz, Profesör Rüstow ile ecnebi ve yerli birkaç Profesör, 1948 de İktisat Fakültesinde bir Folklor ve Etnografya Araştırma Merkezi kurmuşlar bir de « Klavuz » neşretmişlerdi. Alman Profesörün memleketine avdetinden sonra bir folklor ve etnografya dergisi olan mecmuamız bu « Merkez » e dair hiç bir haber alamamıştır. İstanbul Üniversite Rektörlüğünden bu hususu sorabilir miyiz ?

ARAŞTIRMALARI

belirtirken kurar.

Tekerlemeleri çoğu eğitimciler çocuğu eğitmek için en değerli gereç olarak düşünmektedirler. Tekerlemeleri, basitliklerine karşın, çocukların yaratıcılık yeteneklerini ilk açığa vurdukları yapıtlar olarak görmek gerekir. Çocuk düşüncesinin gücünü ve çocuk-suluğunu gösteren bu tekerlemeleri daha çok oyun başlangıcında söyler çocuklar. Sözcük sayısı azsa, yani tekerleme kısa ise; bunda sözcükleri ayırıştırarak, hece bölmeleriyle, her heceyi bir kişide sayarak oyundaki kümeleri veya elebaşları seçerler. Örneğin:

«Han-ya man-ya
Kum-pan-ya»

bunlardandır.

Birkaç kişiyle oynanan «Sülümp» oyununda; yassı taşlarla vurulup, sıçratılan yuvarlak taşın ilk bulunduğu yerle sıçradığı yer arası her sözcükte bir ayak ölçülerek, tekerlemeyi en önce bitiren oyunu kazanır.

Naldırnaç, kaldırgıç,
Kırk üç, kırk dört
Kırk beş, kırk altı
Kırk yedi, kırk sekiz
Kırk dokuz, elli
Pahası belli
Aladana, karadana
Şükür bizi Yaradana
Bir mut, iki mut
Üç mut, dört mut
Beş mut, altı mut
Yedi mut, sekiz mut
Dokuz mut, on mut
Combut...

Bundan başka söğüt ağaçlarının ince dallarından kabukları çıkarılarak yapılan boru düdüğü, dilli düdüğü yapılarak kendi kendilerine söyledikleri tekerlemeyle çakı, kabuğa bir tempo ile vurulur. Bu tempo kabuğu özürsüz çıkarmanın süresini bildirir :

Kav kav kavladı
Kedi fare avladı
Ali Ustanın avladı
Samanlıkta avladı
Çar-çaput komadı
Eteğine yamadı.
Çık çık çık
Kara kara kılçık
Sabun gibi kay da çık.

«Dingil tas» adı verilen oyunda söylenen tekerlemenin yaklaşık üç şeklini söylüyorlar.

1.

Tas tas dingil tas
Biri ala biri boz
Bindim bozun üstüne
Sürdüm Halep yoluna
Halep yolu Şam pazar
İçinde maymun gezer
Maymun beni korkuttu
Sağ kulağından sarkıttı
Ali Beyin kızı var
Kucağında buzu var
Kırdım yedim buzunu
Öptüm elâ gözünü.

Bunun ikinci şekli daha yaygın.

2.

Elebelek elden çıkan
Sarı kızın sarısı
Sarı koyunun derisi
Vardım gittim kulağına
Kulağında bir ayı var
Ayı beni korkuttu
Sağ kulağından sarkıttı
Alla gittim gerisini
Pulla gittim yenisi
Çek şunun birisini.

3.

Hu mu hu taşı
Altın bilezik kaşı
Senin baban binbaşı
Benim babam yüzbaşı
Yüzbaşının kızları
Etek etek kozları
Kırdım yedim kozunu
Öptüm elâ gözünü
Öperken ısırmışım
Çalıyı kıstırılmışım
O çalı benim olsa
İçinde malım olsa
Ali kardeşim olsa
Veli yoldaşım olsa
Eline kıymık batsa
Kıymık değil kamıştan
On parmağı gümüşten.

Güneş bulutlara girdiği zaman, çocuklar güneş özlemiyle şu tekerlemeyi söyler :

Gün gel gün gel
Kır atına bin gel
Oğlun ocağa düştü

Kızın kucağa düştü
Bir kalıp sabununan
Bir ibrık suyunan
Tez gel ha tez gel

Kendi arkadaşları arasında Ömer adlıları
kızdırmak için tekerlemeler uydururlar :

Ö Ö Ömer
Belinde kemer
Bir taş atar
Tavşan tutar
Cabeye gider
Cabe kapısı kitli
Ömerin başı bitli .

Aktüaliteyi de katıyorlar tekerlemelere. Ge-
çenlerde birkaç çocuk körebe oyununda şu kı-
sacık tekerlemeyi söylüyorlardı :

Asmada koruk
Benzi soluk
Makarios moruk
Ödlek korkuluk.
O mo kara do
Şeker meker
Pehlivan Doğu !

Saklanbaç, körebe, ara kestirme, v.s. gibi
oyunlarda elebaşları seçerken söylenen teker-
lemelerden birkaçı :

I
Bir elmayı alladım
İstanbul'a yolladım
İstanbul'un kadiri
Cehennem çadırı
Nal, mih, fındık, fıstık
Sen çık !.

II
Akşam oldu top vuruldu
Kim vuruldu ?
Sarı saçlı kız vuruldu
Sarı saçın öreyim
Ali Beye vereyim
Ali bey hasta
Çorbası tasta
İncili ipek
İnadına köpek

Elbette tekerlemelerin çoğu çocukların de-
ğildir. Annelerinin de bunda çok büyük rolü
vardır. Bir bakıma çocukların yaptığı onu bi-
raz daha geliştirmek, yenilerini eklemektir.

III
Bir elma
İki «
Üç «

Dört «
Beş «
Altı «
Yedi «
Sekiz «
Dokuz «
On «
Mor «

IV

O mo ondurma
Yiyeceğim dondurma
Allah ben çıksam
Dere tepe düz
Ördek gölde yüz
Vak vak vak
Sen bana bak

V

Hendek mendek
Saksağan leylek
Cikolata sümbül melek
Meleğin kızı
Yaz ortası
Kör olası
Çıldırası
Ey burnundan asılası

VI

Tak tak temaşa
Hoş geldin Ahmet Paşa
Ahmet Paşanın atları
Kişim kişim kişiyor
Bu ne diye kişiyor
Arpa buğday istiyor
Arpayı nereden almalı
Ala dağın almalı
Aladağın içinde iki bülbül ötüyor
Birini vurdum düşürdüm
Bana kanlı diyor
Getir kanı içeyim
Aladağa göçeyim
Çiççilli meme bir meme
Girme benim bahçeme
(1) sıcak geçer ölürsün
Başıma belâ olursun.

Bugün çocuk edebiyatının önemli bir kolu
olan tekerlemeleri geniş çapta, düzenli bir be-
tik olarak yayımlayan olmadı. Oysa çocuk nin-
nilerden sonra tekerlemeleri duyar annesinden.
Türk Tekerlemeleri adında güçlü bir betik ya-
yınlayacak folklor erini bekliyoruz .

(Not : Bu tekerlemeleri kardeşim Veli
Aydemir ve Menekşe Koca'dan derledim.)

Kenger ve Silifke'de Kenger Kahvesi

Yazan : Kerim YUND

Denilmektedir.

Kenger sözü genel olarak kişilerimizin
belleğinde yerleşmiyen, duyanlar olsa da ne
idiğini açıkça belirtmedikleri bir nesnedir.
Yurdumuzun bir çok yerlerinde yetişen, bu
arada Silifkenin kireçli kurak dağ yamaçla-
rında; küçük düzlüklerde üreyip türeyen bit-
ki, kültür dışı, batıcı bir diken olduğu için,
pek de aranıp sevilmez. Fakat bu nesnenin
mimarlık, eczacılık, hekimlik, beslenme ve
eğlenme bakımından yeri vardır. Kendine
göre bir folkloru teşekkül etmiştir. Biz bu
yazımızla kengerin şimdiye kadar bilinme-
yen, duyulmayan bu yönlerini açıklamaya ça-
lışacağız.

Sözlüklerimizin çoğu kengeri almaz.
«Türkçe Sözlük» de «Kengel, Kenger» diye
geçtiği görülür. Bu bitkinin Bileşikgillerden,
yaprakları dikenli, yabancı bir bitki olduğu,
belirtilip yabancı enginarı, eşek dikenini diye
de anıldığını, Lâtincede adının da «Eynara Cor-
duculus» olduğunu yazar. «Corduculus» sözü-
nün «Cordunculus» olacağı şüphesizdir.

Adı geçen sözlük kengerden kenger sakı-
zı çıkarıldığını buna «enger» de denildiğini
belirtiyor. Bu kelime de Çengel sakızı dahi
denilen, çiğnemek için kullanılan ve kengelin
südünden çıkarılan bir çeşit sakızdır demek-
tedir.

«Türkiyede Halk Ağzından Derleme Der-
gisi» nin indeksine bakarsak burada kenger
otu kelimesini buluruz. Bu ota, cenger, çen-
gelotu, henger, kanak, kanatma, kengi otu
gibi adlar verildiği yazılmakta, kenger otu-
nun içine de «sıyirtma» dendiği yazılmaktadır.

«Tanıkları ile Tarama Dergisi : 1» de
«Kengel, gengel»: alay, şaka, lâtife, eğlence
anlamına gelmektedir. 16. yüzyıl ozanlarından
Şerif :

Seninle kengel ettim durmadım denk
Yalandan sözlerimi sanma gerçek
Diyor.

Aynı kitabın II. cildinin ikinci bölümünde
kengel, ayrıca Kenger de var. Bu, yabancı engi-
nar olarak adlandırılmaktadır. «Burhan.ı -
Katı» da :

«Harşef (Fa) Kenger tabir olunan neba-
ta denir, haliyle enginar tabir olunan sebze-i
bostan-i nevindendir.»

Aynı eserin IV. cildinde : Kenger; deve-
dikenini, yabancı enginar olarak açıklanmakta,
16. Yüzyılda yazılan «Cami-ül - Fırs» kita-
bında farsca «Jaija» kelimesi açıklanırken :
«Sahralarda biter, deve yer, ekser yerlerde
ana kenger derler» denilmektedir.

Buraya kadar olan sözlük derlemelerimi-
zi özetlersek; 1 - Dil bakımından 2 - nesne
bakımından bir hükme varmamız gerekir.

I — Kenger sözünün kengel ile bir yakın-
lığı olup olmadığı incelenmeye değer; sonra-
ki «r» harfinin «l» oluşu Türk fonetiğine uy-
gundur. Yalnız biri eğlence, öteki diken adı-
dır. Burada şöyle bir yakınlık bulabiliriz :
Kengelden aşağıda da belirteceğimiz gibi sa-
kız, kahve gibi eğlence maddeleri yapıldığına
göre anlam bakımından da bir yakınlık gö-
rülür.

2 — Türkçe Sözlük, kengeri yabancı engi-
nara bağlamaktadır. Bitkinin lâtince adını da
yukarıda verdiğimiz gibi yazmaktadır. Hemen
belirteceğimiz gibi Prof. Turan Baytop «Tür-
kiyenin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri» adlı eseri-
nin 416.sf de kengerin lâtince adının «Gunde-
lia Turnefortii» olduğunu yazıyor. Kitaba
kengerin bir de resmini koymuştur. Bu kitap-
tan öğrendiğimize göre kenger bitkisi 1702
yılında Bayburt dolaylarında P.De Tournefort
tarafından görülerek bu gezide kendisine ar-
kadaşlık eden hekim A. A. Gundolsheimer'e
izafeten Gundelia adı verilmiştir.

Bu açıklamaya göre kengerin lâtince
adı ihtilâfıdır.

Kengerin Türkiyedeki yayılış yeri : Ka-
raman, Ermenek, Mut, Silifke, Gülek toros-
ları, Bayburt, Erzurum, Elazığ, Antakya,
Gaziantap dolaylarıdır.

Kengerin Kullanılış yeri : Gövdenin kesil-
mesi ile çıkan süttten bir sakız, kenger sakızı
yapılır. Akdeniz bölgesinde (Silifke) olgun
kapitulular kavrulur, döğüldükten sonra
kahve yerine «kenger kahvesi» kullanılmakta-
dır. Henüz bu tür üzerinde kimyasal bir araş-
tırma yapılmamıştır .

Bizce Turan Baytop'un kenger hakkında
verdiği bilgi halkın kenger dediği bitkiye uy-
maktadır.

Çengel sakızı, kenger sakızı hakkında.

Mehmet Zeki Pakalın'ın «Osmanlı Tarih De-yimleri ve Terimleri» adlı kitabında da şu bilgi vardır :

Çengel sakızının bir adı da kenger sakı-zıdır. İstanbul dolaylarında Çingene kadınla-rı dağlardan toplardı. Sakızın katılaşmaması için sulu kaplarda, şişelerde saklarlar.

Anadolunun bir çok şehir ve kasabaların-da hatta Ankara, İstanbul gibi büyük belde-lerde bile köylüler, beyaz ağzı geniş bir ka-vozonozda su içine koydukları madeni para gibi yuvarlağımsı sakızı ellerindeki temiz bir ma-şa ile isteklilerine çengel sakızı diye satar-lar. Bu sakızın mezeki sakızından daha şifa-lı olduğunu iddia ederler. Bu sakıza bir çok yerlerde kanak sakızı da derler. Tazeyken, kenger dikenini bitkisinin gövdesini bıçakla çizip buradan sızan süt gibi ak koyu maddenin pıhtılaşması ile kenger sakızı elde edilir. Sa-kızın suya konmasının sebebi yumuşaklığını korumak içindir .

Silifkede kanak sakızı deyimi vardır. Sa-kız olarak bilhassa yayla köylerinde istihsal edilip çiğnenir. Silifkede kenger bitkisinin kökü ve gövdesi tane iken yendiği ve yeme-sinin de iyi olduğunu Senir köyünden Memiş Gölgeli söylemektedir.

Kenger dikeninin kurusu hayvan yemi olarak kullanılır. Bilhassa develer bu diken-i zevkle yer. Silifke yörelikleri der ki : Deve bu diken-i yerken ağzına bal gibi tatlı gelmiş te su içerken su ağzına batarmış.

Çok acıtıcı ve batıcı olan kenger diken-i hakkında Mevlâna Celâlettin-i Rumî, Abdül-baki Gölpinarlı tercümesi Divanı Kebir'in V. cildinin 170 sf.sinde 1936 beyitte şöyle der :

«Şeytana Cebrail adını takdım;
Kengere ap açık delil dedim»

Yukarda kenger diken-i süslemede ve mi-marlıkta yeri olan bir bitkidir demiştik. Eski Mısırlılar, Yunanlılar, Romalılar ve şimdi de bazı uluslar süslemede kullanmışlardır. Bil-hassa sütun başlıklarındaki sitalize edilmiş gi-rintili çıkıntılı dişli yapraklar, kenger diken-i yaprağıdır .

Kenger dikeninden sütun başlığı yapılma-sı hakkında şöyle bir belge var :

Bir çocuk ölmüş, mezarına içinde oyun-caklar bulunan bir sepet konmuş. Bu sepetin çevresini kenger diken-i sarmış, bir mimar bu hali görüp korent başlığını icat etmiş. (Sa-nat Ansiklopedisi, kenger sözü).

Silifkede Kenger Kahvesi : Kahve içme-nin bir kaç yüz yıllık geçmişi olduğu söylenir. Kenger kahvesi acaba derinliğine ne kadar gider. Kahveden önce de böyle bir adet olup olmadığı araştırılmaya değer. Silifkede bilhas-sa yayla köylerinde kahvecilerde ve evlerde «Hangi kahveyi içersiniz.. kenger mi, yoksa öteki kahve mi ? » diye sorarlar. Tiryakileri gerçek kahveyi bulsalar bile kengeri üstün tutarlar. Hali vakti yerinde olan bir çokları kengeri tercihen içerler .

Dağlık yerlerdeki çit kenarlarında, kaya-lıklarda yabancı olarak yetişen kenger veya devedikeni adı verilen bitkinin meyvesini köy-lü kadınlar ve çocukları toplayıp evlerinin ih-tiyaçlarından artanı pazarda veya alıcısı dük-kânda satarlar. Bu günkü piyasaya göre kilo-su 40 — 50 kuruşa gider. Kahvenin dar oldu-ğu çağlarda rayiç yükselir. Mut'ta bir toplayıcı kilosu 30 kuruştan tonlarca toplamış ki-losunu 5 — 6 liraya satmış, fakat sonradan kahve ucuzlayınca müşterisi kalmamış. yem olarak kengeri hayvanlara yedirmiştir.

Toplanan ayıklanmış, temizlenmiş ken-ger danelerinin uçlarında batıcı dikenler var-dır. Bu daneler renk ve şekil bakımından kü-çük Amasya bamyasına benzer. Fakat kenger daneleri odun gibi serttir. Bu çiğ kenger dane-leri, yufka ekmeğe pişirilen saçın çukur yü-züne dökülür. Saçın altı odunla yakılır, dane-ler arasına karıştırılarak kahve kıvamında kavrulur. Kenger kavrulurken bir esans ve yağ çıkarır. Bu sayede tıpkı kavrulmuş kah-ve rengini alır. Bu danelerin ucundaki diken-lerin bir çoğu yanmış olmasına rağmen henüz tamamen düşmemiştir. Bunları yok etmek için kavrulmuş çekirdek kıl çullara konup sürtü-lür, dikenler düşer, daha sonra savrulur. Böy-lece dikenler ile daneler birbirinden ayrılır. Daneler dibekte döğülür. Bu döğme daneler toz kıvamına gelinceye kadar sürer. Döğülen madde ince elekten geçirilerek kahve pişir-mek için ağzı sıkıca kapalı kaplarda sakla-nır. Tıpkı kahve gibi sade ve şekerli pişirilir, içilir.

Kahve yerine ikram edilen arpa nohut gibi maddelerin hepsinden daha üstün kalite-de olduğunu kahve tiryakileri söylüyor. Bazı kahve mübtelâlarının gerçek kahveden ayırt etmeden içtikleri görülüyor.

Kengerin kimyasal mahiyetini öğrenmek ve içinde kafein olup olmadığını araştırmak için bu konularla ilgili bir kaç arkadaşımıza

Saz Şairleri :

Cönklerden Derlemeler : I

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Cönklerden topladığım kimi malzemeyi birarada yayımlayarak araştırmacılara yardımcı olmak istiyorum. Vereceğim malzemenin bir kısmı yepyeni konu ve adı bilinmeyen ozan-larla ilgilidir. Kimisi de eski bilgilere yenileri-ni katmaktadır.

Nevşehirli İbrahim Paşa için
yakılan türkü

Tarihler, Lâle devrine son veren Patrona ayaklanmasında bu devir ve Sadrazam İbra-him Paşanın öldürülmesi karşısında halkın neler düşündüğünü yazmıyorlar. Bunu biz an-cak bir halk türküsünde buluyoruz. Bu türkü-yü aldığım cönkteki kayıtlardan anlaşıldığına göre cönkteki şiirleri Sadrazam İbrahim Paşa soyundan Osman Beyin adamlarından biri top-lamıştır. Osman Bey (1189/1775) tarihinde ölmüştür. Türkünün üzerinde «Merhum İbra-him Paşa Hazretlerinin türküsüdür» kaydı vardır.

.... vardır diyecek
Adaleti denilecek
Anın vasfı söylenecek
Ne gelmiştir, ne gelecek

Âlem desün dil pezir
Hiç olmaz ana nazir
Bu devlete öyle vezir
Ne gelmiştir, ne gelecek

Etti âlemi âbâdan
Ne güh kaldı ne şehristan
Keremin vâsf eder insan
Ne gelmiştir, ne gelecek

Ol vezirin adaleti
Fukaraya merhameti
Cümle nâsa sahaveti
Ne gelmiştir, ne gelecek

YAKUP ZÂDE, ol demleri
Def ederdik ol gamları
İbrahim Paşanın günleri
Ne gelmiştir, ne gelecek

EMİR OĞLU

Yavru, benim akılcığım şaşır-dın
Uğruladın deli gönlüm al—ile
Mecnun gibi bir girdaba düşürdün
Kurtulaydım elinden bir hal—ile

Nesimi gibi ko yüzünler derimi
Kahbe felek ateş ettin yerimi
Şu fenada lâyık gördüm serimi
Aba ile hırka ile şal—ile

Kemalin gördüm, yitirdim ben beni
Hava yere çürüttüm bu can teni
Kara gözlüm, düşte gördüm ben seni
Yeşil ile, beyaz ile,al—ile

EMİR Oğlu etrafına bakınur
Divanında eser yelden sakınur
Dilberin ismi hecesi okunur
Elif ile, ha mim ile, dal—ile

KARA MAHMUT

Kara Mahmut eydür, beyler, ağalar
Parlayu parlayu çıktığım vardır.
Karşımdan gelen beş midir, on mu
Dördünü beşini yıktığım vardır

Süremez olduk evvelki demi
Hilye deryasında oynadı gemi
Siyah puşi ile el Mukaddem'i
Dolayıp boynuma döktüğüm vardır

Bu imiş feleğin insana zatı
Muhannetin sözü olmadan katı
Gözlerin sevdiğim mecnun kıratı
Yelkendüz eyleyüp çektiğim vardır

baş vurdum, bir netice elde edemedim. Bir gün karşıma İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesinin genç ve çalışkan doçentlerinden sayın Mekin Tanker çıktı. Bu konuya kendisinin daha önceden eğilmiş olduğunu, kenger kahvesinin kimyasal analizini yaptığını, aldığı sonuçları da yakında yayınlıyacağını, mem-nunlukla öğrendim. Şimdi onun yayını bek-

liyoruz. Vardığı neticede, kenger kahvesinde kafein bulunmadığını, kendine mahsus bir yağ ve esansı olduğunu tesbit ettiğini bildirdi.

Sayın doçentin dikkate değer raporunun yayınlanması ve kenger üzerindeki biyolojik görüşlerinin belirtilmesi yurdumuzda yetişen bir bitkiye gerekli değeri vermek bakımından önemli bir adım olacaktır.

Bu imiş insana feleğin işi
Ara yerde gitti Musa'nın başı
Yemen ellerinin dürlü kumaşı
Bakar dağlarına gördüğüm vardır

KARA MAHMUT eydür, ey beyler, beşe
Elim erişmedi dertli Göbeş'e
Sana da kalmaz ey Cafer Paşa
Çok tuğ sancağı çektim vardır

KARACAOĞLAN

Hocasına vardım sabakın okur
Dostun bağçesinde bülbüller şakır
Ne İstanbul gerek, ne Diyarbekir
Sılam seni terk edeyim bir zaman

Arap atım mı var benim eğlenem
Ya şahinim mi var salam avlanam
Ala gözlüm mü var bakam eğlenem
Sılam seni terk edeyim bir zaman

Alçaklı yüksekli evlerim mi var
Kırmızı çubuklu bağlarım mı var
Geriden acıyup ağlarım mı var
Sılam seni terk edeyim bir zaman

KARACAOĞLAN eydür, dillere destan
Timarsız olur mu bağile bostan
Vatan diken olmuş, yad el gülüstan
Sılam seni terk edeyim bir zaman

KÂTİP OĞLU

Hey ağalar kime şekva edeyim
Felek beni gurbet ele salmıştır
Ayrıralı vatanımdan elimden
Gözlerim kanlı yaş ile dolmuştur

Bir güzele gönül verdim alamam
Mecnun oldum kendi kendim bilemem
Leyli nehar ağlar gezer gülemem
Aduların kahrı bağrım delmiştir

Bir garip bülbülüm bilmez halimden
Bülbül gibi cüdâ düştüm gülümden
Kadrim bilmez nâmertlerin elinden
İşim gücüm bir Allah'a kalmıştır

Gözüm yaşı umman olup çağlanur
Nar-ı hasret ile sinem dağlanur
KÂTİP OĞLU der ki yolum bağlanur
Gam askeri etrafımız almıştır

Bize gelen KİTAPLAR

* Nizamettin ONK : «Göğceli Aşık Alesker». Adapazarı Öğretmenler Yardım- laşma Derneği Yayını, No. 2. Hayatı, kişiliği ve şiirleri. 20x14 boyunda, 106 sayfa, 3 lira.

* Emil BOEF - Hayriye SÜLEYMAN- OVA : «Rodop Türküleri». Eser Bulgaristan- da türkçe olarak lâtın harflerile basılmış- tır. Türküler Doğu ve Orta Rodoplarda, bil- hassa Karcali ve Kriçim köyünde derlenmiş olup, birçok söz, aşk - gençlik, aile - tören, ayrılık, hasret, gurbet, askerlik, bahtsızlık, hastalık, ölüm, eşkiyalık, çetecilik, tarihî tür- küler, emek - yeni hayat, şenlik, oyun, mi- zahî türküler bölümlerine ayrılmakta ve 211 türküyü içine almaktadır. 20x14 boyunda, 136 sayfa, 0,28 levardır.

* Faik TOKLUOĞLU : «Tire». Tarihi, coğrafyası, eski eserleri ve bugünkü hali ile sanatları ve folkloru. Edinme adresi : Faik Tokluoğlu, Tire Müzesi Şefi, Tire. 17x12 bo- yunda, 72 sayfa, 1 harita, 250 kuruş.

* «MEVLÂNA Güldestesi». İçinde 16 yerli ve yabancı muharririn türkçe, almanca, fransızca ve ingilizce yazıları vardır. Mevlâna Celâleddin-i Rumî'nin ölümünün 691. yıl- dönümü üzerine Konya Turizm Derneği ta- rafından yayınlanmıştır. 19x13 boyunda, 100 sayfa, 2,5 liradır.

* Ceyhun Atuf KANSU : «Ya Bağım- sızlık, Ya Ölüm». Atatürk Devriminin teme- li. Varlık Büyük Cep Kitapları : 244. Bir de- neme. 17x12 boyunda, 72 sayfa, 2 lira.

* Zahir GÜVEMLİ : «Büyük Ressam ve Heykeltraşlar». Varlık Faydalı Kitaplar: 40. 17x12 boyunda, 384 sayfa metin, 32 say- fa tablo, 8 lira.

* Mark TWAİN - Nürettin ÖZYÜREK: «Missipi'de Hayat». Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 70. 17x12 boyunda, 216 sayfa, 4 lira.

* Muzaffer UYGUNER : «Yahya Ke- mal». Hayatı, sanatı, eseri. Varlık Türk Klâ- sikleri: 53. 17x12 boyunda, 96 sayfa, 2 lira.

Tire'de Buğday Dede Efsanesi

Derleyen : Gündüz ARTAN

Tire'de Buğday Tepe üzerinde iki ulu ve heybetli servinin dibinde iki mezar vardır. Bu mezarlarda ikiyüz yirmi yıldan beri uyuyan Buğday Dede ve karısı hakkında halkın dilin- de yaşayan efsane şöyledir :

Hicri 1163 yılında ege bölgesinde büyük bir kıtlık olmuş. Semiz hayvanlar iskelet ha- line gelmiş, çeşmeler kurumuş ,yiyecek buğ- day ,arpa değil ot bile bulunmaz olmuş. Bin- lerce insan açlıktan kırılmış. Yalnız Tireliler açlık sıkıntısı çekmemişler. Şimdi mezarları- nın bulunduğu tepede oturan Buğday Dede'nin büyük bir küpü varmış. Kendisine gelenlere :

— Sen şöyle dur sakın dönme, der, yüzü- nü gideceği tarafa çevirtir; sonra heybe, çu- val ne varsa doldurur, gelenin atı, merkebi veya devesine yükler, yoksa omuzuna verir.

— Haydi şimdi arkana bakmadan git, yolun açık olsun, dermiş.

Böylece her gün yüzlerce insanın heybe- sini, çuvalını doldurmuş. Buğday Dede, yal- nız kadınlara buğday vermez, kadın gelirse, kocasının gelmesini söylemiş.

O sırada kıtlık dolayısıyla göç eden bir aile Tire'ye gelmiş. Açlıktan bitkin karı - ko- ca, Dede'nin herkese buğday verdiğini ögre- nince çocuklarını Tire'de bırakıp develeriyle

* Mustafa Arif ARIK : «Nisan Yağ- murları». Şiirler. 1963 de ölen şairin bu ese- rini bastıran Osman Gürhan'la Cevdet As- langül'ün önsözül ile yayımlanmıştır. İsteme adresi : Bn. Zahide Arık, 17. Sokak, 64 A, Bahçelievler — Ankara. 17x12 boyunda, 48 sayfa, 250 kuruş.

* Festa : «Catalogo Geral». Klâsik ve Modern müzik nota ve plâkları hakkında. 18x14 boyunda, resimli ve izahlı, 78 sayfa. Adres: Festa Discos Ltda, Av. Franklin Roosevelt, 84-Grupo 501 (Caixa Postal, 2544), Rio de Janeiro - Brasil (Brezilya).

* Mehmet KOÇ : «Bozuk Düzen». Yurd gerçeklerle ilgili fıkra türünde yazılar. Kay- seri'de Sümerbank Basımında basılmıştır. 17x12 boyunda, 64 sayfa, 250 kuruş.

birlikte tepeye çıkmışlar. Dede'ye kendilerine buğday vermesi için yalvarmışlar. Dede, ka- dının geri gitmesini, yalnız erkeğin gelmesini bildirmiş. Karı - koca Tire'ye inmişler. Fakat kadın meraktan duramaz olmuş. Kocasına :

— Ne olursa olsun ben de seninle gelece- ğim, demiş.

Kocası :

— Nasıl olur ? Buğday Dede gene geri çevirir, demişse de kadın :

— Ben de erkek elbisesi giyerim; Dede benim kadın olduğumu nerden bilecek, demiş.

Zavalı adamcağız ister istemez razı ol- muş. Eski elbiselerinden birini giyen karısının yüzünü gözünü boyayıp tam bir erkek kılığı- na sokmuş. Develerini alıp Dede'nin yanına çıkmışlar.

Dede onları gidecekleri tarafa çevirdikten sonra çuvallarını doldurup develerine yükle- miş ve

— Haydi bakalım, demiş, hiç arkana bakmadan yürüyün .

Erkek önde kadın arkada yola koyulmuş- lar. Fakat tam yolun dönemecinde kadın me- rakını yenemeyip arkasına bakmış. İşte tam o dakikada Buğday Dede ile karısı orada can vermişler.

Buğday Dede'nin mezarı 4,5 metre, karı- sının mezarı 4 metre uzunluktadır. Mezar taş- larında şunlar yazılıdır :

İçeler camı ecel bu köhne
Âlem meyhede kimseler.
Mümkün müdür bakı kala bu dünyada
Ârif, âbit, veli, azam a'lem
Budur ruhuna sat fatiha
Ageh olun Buğday Dede.

1163

Seyrinin (okunamadı) koyan esasın
Âlemine budur hitap
Vallahu alem bissevap
Garibin yok methali
Ayasluğ kahtına imdat
lanet eyleyen seyir hatun
Budur eyle izanı hesap

1163

Ayran ve Destanı

Yazan : Fikret KARADENİZ

Yayla kızları ak — topak elleriyle sağdık. ları sütü kazana doldurup kaynatırlar. Sonra bunu yoğurt küleklerine boşaltıp eski ayranla mayalarlar. Böylece yoğurt elde edilir. Bu yoğurdu da alıp yayığa dökerler ve yine ak — topak elleriyle onu çalkalarlar. Sonunda yayıkta yağ ve AYRAN ortaya çıkar. Yayık da ayrıca geniş bir kaba boca edilir ve bir odun kaşıkla yağ toplamp alınır, geride AYRAN kalır.

Çocukluğumuzun hoş bir tekerlemesi vardır bu konuda :

«Yarın Bayram
Bir kaşık Ayran
Sana da yeter
Bana da yeter»

Diye. İşte ayran böylesine sevimli ve saygıdeğer bir içkisidir köylünün. Gelin veya Genç kızların elleriyle yapılır. Onların sanki ellerinin sihri karışır ayrana. Temiz ve tadı yerinde bir ayran, onu hazırlayan Gelin veya genç kız'ın övülecek başarısı olur.

Bazı yerlerde ayran içine ekmek doğranarak yenir; çorbaya katılır. Yine ayrandan, ayranın kaynatılması suretiyle çökelek (*) elde edilir.

Ayran ev'e gelen misafire, kapıya gelen fakire, selâm veren yolcuya ikram edilir.

Aşağıdaki destan, 5.10.1964 de halen Edirne'de askerliğini yapmakta olan Tank Eri Yusuf Yaşardan alınmıştır. Bu destan kendisine yanık sesiyle sık sık söyletildiği için teğmenleri ve arkadaşları onu —Ayran— diye çağırırlar.

AYRAN DESTANI

Gurbet elde kemendimi attım da geldim.
Mah yüzünü gördüm eğlendim kaldım
Sunam bu ayranı taze mi yaydın
Ana ben nidem cana ben nidem.

Sen de bu yaylanın yaylası mısın
Yaydığım ayranın kâhyası mısın
Annem evde yoktur vermem ayranı
Ana ben nidem cana ben nidem.

Onbeş sene at üstünde gezerim
Çeker tabancamı başın ezerim
Ya ayranı alır ya da ölürüm
Ana ben nidem cana ben nidem

Ayranı yüklerim körüklere
Götürür dökerim ovadaki itlere
Annem evde yoktur vermem ayranı
Ana ben nidem cana ben nidem.

Annem de vali babam da vali
Sunam dilber kerem eyle ayranı
Ana ben nidem cana ben nidem

Annem de vali babam da vali
Geç sürtünme bene ey itin dölü
Annem evde yoktur vermem ayranı
Ana ben nidem cana ben nidem.

O nedir ki suya düşse ıslanmaz
O nedir ki yer dibinde paslanmaz
O nedir ki etin kessen seslenmez
Ver bunun manası ey itin kızı.

O güneştir suya düşse ıslanmaz
O altındır yer dibinde paslanmaz
O ölüdür etin kessen seslenmez
Al bunun manası ey itin dölü.

O kimdir Zülfikâr'ı elleyen
O kimdir ki karıncayı nallayan
O kimdir ki yeri gökü sallayan
Ver bunun manası ey itin kızı.

O Hazreti Ali'dir Zülfikâr'ı elleyen
O Sultan Süleymandır karıncayı nallayan
O sarı öküzdür yeri gökü sallayan
Al bunun manası eyitin dölü.
Ana ben nidem cana ben nidem.

Teraziye koydun üç kilo tuzu
Sen burada rezil ettin Azizi
Sunam dilber kerem eyle ayranı
Ana ben nidem cana ben nidem.

Teraziye koydum üç kilo tuzu
Ben burada rezil etmem Azizi
Azize veririm iki gözümü
Ana ben nidem cana ben nidem.

Yaşar Erzurum'un, Tortum ilçesinin, Çaldıdere köyündendir. Dinleyenler ve arkadaş-

Karaçayır Folklorunda Atasözleri

Yazan : Nedim ORTA

Karaçayır, Uşak'ın Merkez Paçacıoğlu Köyünün bir mahallesidir. Yörük Köyü olan Paçacıoğlu, Karaçayır gibi daha 16 kadar mahalleyi kapsar. Mahalleler iki haneden 15 haneye kadar değişir. Karaçayır Mahallesi mahallelerin en büyüğü. Bu sebeptendir ki okul bu mahalleye yapılmış. Karaçayırda tek okur yazar Karaçayır öğretmenidir. Öğretmen her şeydir burada ama köylünün gözünde bir hiçtir. Öğretmene acırlar köylüler. «Ta nereden gelmiş buralara garip» derler. Oysa öğretmen güler onların bu hallerine.

Köy, dağınık ve şehre oldukça uzak olup, yoldan, vasıtadan, bilgi, görgü ve anlayıştan yoksun insanların ömür tükettiği bir yer. Öğretmenin çabaları okulun avlusu dahilinde boğulup kalıyor. Dal budak salmıyor köy içine, kısıkvrak saramıyor köylüyü.

Fakat gün gelecek Karaçayır'dan iyimser sözlerle bahsedilecek. Karaçayır öğretmeni gönlünce söyleyebilecek türküsünü. Onu dinleyenler çoğalacak. Karaçayır Öğretmeni — Karaçayır Öğretmenleri Karaçayır'ı mutlu yarınlara götürecekler birgün.

ları destanın ve maceranın ona ait olduğunu söylüyorlar.

Yusuf Yaşar'ın kendisi ise destanı kendi köylüsü olan İshak Kaya'dan 1963 yılında dinlediğini söylemektedir. Yusuf Yaşar 22, İshak Kaya 30 yaşındadır.

Kanaatimizce, destanın sonunda iki kıtada geçen «Aziz» ismi Yusuf veya İshak'ın takma ismi olabileceği gibi, bu iki şahsın dışında başka bir halk şairine de ait olabilir.

Destan aynı zamanda mizahî olmakla beraber, Ayran'a verilen önem bakımından dik-kati çeker. Ashına bakılırsa —Ayran— burada bir sembol veya bir vesiledir. Aşk, seveda ayrana bulanarak belirtilir. Bir delikanlıyla bir genç kız arasında söyleşi şeklinde geçen destanda delikanlının asıl isteği ayran değil, kızın kendisidir. Bu amaçla birçok konularda bilgi yarışına girişen iki genç birbirlerini iknaya çalışırlar. Neticede kız nazdan vaz geçer, Aziz'e değil ayran, iki gözünü bile verir.

(*) Bir nevi yağsız peynir.

Hoş sohbet insanlar Karaçayırlılar. Folklor açısından bakarak onları tanımak, onlara uymak hiç te zor değil kamsındayım. Konuşma anında taşı gedğine koyarcasına öylesine ilginç ata sözleri kullanırlar.

Yaşlılar pek önem verirken ata sözlerine, sık sık kullanırlar söz arasında.

Karaçayır ve yöresi folklor incelemesine önce Ata sözleriyle başladım..

1 — Esen esmeyince çöp çıldırdamaz.
2 — Soyu soydan ,köpeği mandıradan almalı.

3 — Çayırda attan, zemheride kurttan, gelmekte (harman sonunda) Türk'ten sakın.

4 — Kızını seven kocaya, oğlunu seven hocaya vermesin.

5 — Koş öküzüün irisini çekmezse çekmesin, ek tohumun arısını bitmezse bitmesin.

6 — Köprüyü geçene değin şeytana pirim denir.

7 — Kovma muhanedi yiğit edersin.

8 — Çay kıyından (kenarından) tarla alma sel alır, ihtiyarlığında genç karı alma el ahr.

9 — Köpeğe dalanmaktansa çahıyı dolanmak yeğdir.

10 — Osmanlıyla dost olma, kariya sırtını açma, sonradan görmüşle alış — veriş etme.

11 — El içinde eşek kuyruğu kesme, kimi uzun kimi kısa der.

12 — Dibini görmediğin kuyuya taş atma.

13 — Ağır yiğidi mecliste sayarlar.

14 — Ağır taşı köşeye koyarlar.

15 — Sofrada elini, Mecliste dilini sakın.

16 — Besle doruyu, bin kıra.

17 — Elin iyisi, domuzun dayısı olmaz.

18 — Düğünün tadı el ilen, harmanın tadı yel ilen olur.

19 — Öküz öldü ortakçı ayrıldı.

20 — Sarı saman gün gelir sarı altın olur.

21 — Anasına bak kızımı al, kenarına bak bezini al .

22 — Çam dalı ağıl olmaz, el oğlu oğul olmaz.

23 — Atın yere yakını, karının ere yakını.

24 — Söğüt odunu odun olmaz, çingen (çingene) kızı kadın olmaz.

25 — Eski düşman dost olmaz, it derisi post olmaz.

Mevlânayı Anma Törenleri

Yazan : İhsan HİNÇER

Büyük Türk düşünürü ve şairi Mevlâna Celâleddin-i Rûmî'nin 691. ölüm yıldönümü (Şeb'i Arus) dolayısıyla bu yıl Konya'da yapılan tören ve gösteriler çok parlak olmuştur. 5 Aralıktan 17 aralık gününe kadar Konya şehri yerli ve yabancı turistlerle Mevlâna'yı sevenlerin ve aydınların toplandığı bir merkez haline gelmiştir.

Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Gögüş, Adalet Bakanı Sedat Çumralı, Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem ve Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay ile Kuvvet Komutanları ve eşleri de bu anma törenlerini ve gösterileri izlemiş, ayrıca şehirde açılan sergileri gezmişlerdir.

Konya, 5 ilâ 17 aralık günleri içinde 50 bine yaklaşan ziyaretçiyi otellerinde ve evlerinde misafir etmiş ve ağırlamıştır.

Anma törenleri boyunca Kitaplık Salonunda tanınmış yerli ve yabancı profesörler ve bilim adamları tarafından Mevlâna'nın çeşitli yönleri hakkında konferanslar verilmiştir.

5 Aralık günü ilk konuşmayı, Konya Turizm Derneği başkanı şair Feyzi Halıcı yapmış ve törenleri Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Gögüş bir konuşma ile açmıştır. Mustafa Erdoğan şairler okumuş, Sadettin Heper Mevlevî Musikisi hakkında konuşmuştur. Kâni Karaca İtrî'nin naatını okumuş, mutrip heyeti tarafından Neyzen Emin Dede'nin Rûyi Irak Peşrevi ve Ahmet Avni Konuk'un Rûyi Irak Ayını ve Ferahnak Son Peşrev'i icra olunmuştur. 30 kişilik mutrip heyetinin ve 27 kişilik sema topluluğunun katıldığı sema ilgi ile takip edilmiştir.

5 Aralık tarihinde iki de sergi açılmıştır. Bunlardan birisi Kıyafet ve Minyatür Sergisi, diğeri de Tarihî Elişleri ve Gelin Odası Sergisi'dir. Bunlar da büyük ilgi görmüştür. Kıyafet ve Minyatür Mankenler Sergisi'ni Hacer Tuğsavul ile kızı İnci Tuğsavul hazırlamışlardır. Çok başarılı olan bu bebek sergisindeki kompozisyonlar şunlardır :

Mevlevîler, Fatih Sultan Mehmet İstanbul Kapılarında, Kerem ile Aşık, Karacaoğlu ile Elif, Ömer Hayyam, Yavuz Sultan Selim

Çaldıran Seferinde, Kanunî Sultan Süleyman Şehzade Mustafa ile, Kanunî sarayından bir köşe, Konya Kaşık Oyunu, Yürük Kadınları, Atatürk Kocatepe'de, Lincoln, Ferhat ile Şirin, Urfa Kılıç Oyunu, Deveci, Barbaros ve Karolina, Zembilli Ali Efendi Yavuz Sultan Selimin Sarayında, Başkadın efendi şehzadesiyle, Deli İbrahim ve gözdeleri, Fatih Tahtında, Başını vermeyen şehit, Kütahya Dağlarında, 20. yüzyılda bir Türk kıızı, 17. asırda İstanbul'da bir bozacı, Nasreddin Hoca, Memlükler'dir.

İkinci Sergi ise Devlet Su İşleri salonunda açılan Tarihî Elişleri ve Gelin Odası sergisidir. Bu sergide Konya kadınlarının ve kızlarının göz nurlarıyla hazırladıkları çeşitli mekik, oya, işleme ve diğer eşya sergilenmiştir. Bilhassa gelin odası eşyaları büyük ilgi toplamıştır. Bürümcük yatak çarşafı, Peşkirler, Çevreler, Yağlıklar, Uçkurlar, Simle işlemeli para ve tütün keseleri, çeyiz ve hamam bohçaları, gümüş ve bakırdan yapılmış sahanlar, similer, taslar ve ibrikler, ipek ve kadife üstüne gümüş simle işlenmiş nalınlar, yatak takımları, sedir ve masa örtüleri, yaşmak ve çemberler, erkek, kadın kıyafetleri, üç etek ve mihlama adlı giyim eşyaları, kuşaklar, keçeler, Sikke ve çeşitli gerdanlıklar birer sanat eseri. Bütün bunlar ve diğer etnik materyal gözleri kamaştırıyor .

Konya, turistik eşya pavyonları vasıtasıyla tutarı yarım milyon lirayı bulan yerli el sanatı mamûlü satmak imkânını bulmuştur. Bunların arasında Mevlevî sikkesi, Konya kaşık ve kilimlerinden, ziynet eşyasına kadar yüzlerce çeşit bulunmaktadır.

Turizm Derneği bu vesile ile bir de Mevlâna Güldestesi adlı kitap bastırmıştır. 100 sayfalık olan bu eser, 250 kuruştan satışa çıkarılmış ve ziyaretçiler tarafından ilgi ile karlanmıştır.

Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Gögüş ile Konya Turizm Derneği Başkanı Feyzi Halıcı'nın kapanış günü konuşmalarında tebarüz ettirdikleri üzere, bundan böyle Mevlânayı Anma Törenleri ve Mevlevî Gösterileri 1965 yılından itibaren Mevlâna'nın doğum günü olan 30 Eylül gününe alınacaktır.

Türk Halılarında Sembolik Şekiller

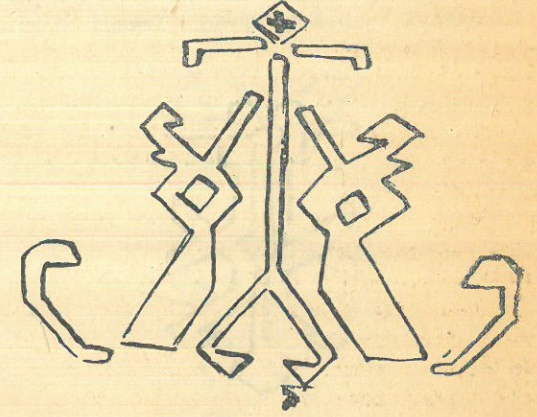
Yazan : Macide GÖNÜL

Halıcılık sanatının kıymetli mahsulü olan Türk halıları sembolik şekilleri ihtiva etmeleri bakımından da önemlidir. Bunların iyi anlaşılması için evvelâ sembolik şekillerin ve sembolizmin mahiyeti üzerinde durmak lazımdır. Sembol lûgat manasıyla bir fikir ifade etmek üzere kullanılan işarettir. Sembolik şekil ise anlatılmak istenilen bir fikrin şeklen ifadesidir. Mamafih bunun muhtelif tarifleri vardır. Bir anlatışa göre her hangi bir tabiat şekillerini veya anasını belirtmek, göstermek amacıyla yapılan temsili şekillere «sembolik motif» adı verilir. Diğer bir anlatışta sembol hasret, inkisar, gözyaşı, sevinç, istihza ve saadet gibi duyguların ifadesi ve iç alemin tezahüratı olup şekil ancak bir ifade vasıtasıdır.

Lûgat manasıyla da sembol şeklen bir fikir ifadesi olduğuna nazaran sembolik şekil de kahramanlık, saadet, bedbahtlık, neşe, teessür gibi ruhî bir haletin veya her hangi bir kutsi veya tabii hadisenin saklı bulunduğu bir fikrin mücessem remzidir. Bu itibarla da diğer tezyini motiflerden tamamen ayrılır. Sembolik şekiller daha ziyade iptidai bir kültür mahsulüdür. Esasen bunların eski arkeolojik malzeme ile bugünkü aşiret eşyaları üzerinde görülmesi bunun en canlı bir delilidir. Carl Schuster'in dediği gibi «ayaklarımızın altında edebî olarak tanıtılmamış garip ve manâlı bir sembolizm serveti durmaktadır.»

Sembolik şekillere tarihten önceki devirlerde de çok ehemmiyet verilmiştir. Bilhassa Sümer, Elam, ve Hitit mühürlerinden bu hususta yüzlerce misal vermek mümkündür. Tarihî eserlerdeki sembolik şekillerin manaları daha ziyade tabii ve manevî olduğu gibi bugünkü aşiretler arasında ve köylerde kullanılanlar da aynı manayı taşırlar. Bunlar ekseriya tabiatın aynen kopya edilmiş olmayıp o hadise veya unsur hakkındaki telâkkiye göre şekillendirilmişlerdir. Alacakları isimler de buna göre değişir. Bu hususta Anadolu halı ve kilim motiflerinden bir çok misal vermek mümkündür. (yar yare küstü), (ergen bıyığı), (kucağı kuzulu) vesaire gibi... Görülüyor ki bu tasvirler ıstıraplı bir duygu ile muhayyel arzuların halı ve kilime nakledilmiş en

bariz sembolleridir. Ancak bu isimler Ceyhan Çarkpare köyünde kilim motiflerine verilen mahalli isimler olduğuna göre muntıkadan muntıkaya değişip değişmediği de tetkike değer bir konu teşkil eder. İşte buna mümasil bir çok mahalli ve şahsi deliller sembolik şekillerin köy halılarında yer aldıklarını gösterir.

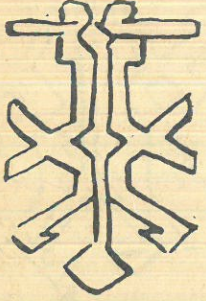

Resim : 1

Sembol bir fikrin şeklen ifadesi olduğuna göre sembol kaynağı teşkil eden halılarda da böyle bir çok fikirleri nakleden şekillerin bulunacakları aşikârdır. Semboller tezyinat sanatında en eski yeri işgal ederler. Bundaki en önemli bir amil sembolizmin çok eski bir maziye sahip olmasıdır. Esasen derin vukufu ve kuvvetli inanışları ile cihanşumul olan şark anlayışı tabiatın muhtelif tezahürlerini ötedenberi şekillerle anlatmaya çalışmıştır. Bundan dolayı şarkta tarihten önceki çağlardan itibaren kullanılan eşyalar üzerinde bu işaretler çeşitli olarak görülmektedir. Arkeolojik çeşitler ve malzemeler bu yoldan çok geniş bir tetkikat sahası açmış bulunmaktadırlar. Nitekim Sümerler, Etiler, Asuriler gibi ilk medeniyet mümessillerinin eserlerinde bunların sayısız örneklerine rastlanılmaktadır. Bugün Türk halı ve kilimlerinde kullanılan sembolik şekiller bunlara tamamen müşabehet arzemektedir.

Sembolik şekil her hangi bir eşyanın kıymetini mecazi bakımdan yükselttiği içindir ki

sadece süs unsuru olarak yer almaz, uhtesine verilen hususi manayı da ifade eder. Hahlar için de vaziyet böyledir. Günlük döşeme ihtiyacını karşılayan halı ve ekseriya ibadet malzemesi olarak kullanılan seccadeler üzerinde, ki desen ve hatta renkler çok kere bir süs gayesinden ziyade yüksek mecazi bir hakikatın remzinden ibarettir. Umumiyetle her hangi bir sembolik ifade bütün şarkta aynı değildir. Şekillerin ve hatta aynı renklerin mânaları dahi bazen mntıkadan mntıkaya ve memleketten memlekete değişir. Meselâ sarı, Çinlilerde mukaddes olup yaz, güneş, ebediyet ve şahane iktidar sembolü olduğu halde Hindistanda yalnız kudsiyeti, İranda mavi

Resim : 2

gök sembolü olduğu halde Mogollarda iktidarı sembolize eder.

İslâm aleminde yeşile hususi bir kudsiyet atfolunur. Bu münasebetle Türk seccadelerinde yeşil çok kullanıldığı gibi hassaten namaz seccadelerinde tercih edilir. Bu vaziyet şekiller için de varittir. Meselâ tavus kuşu Çinde güzellik sembolü olduğu halde Hindistanda kırallığı temsil eden bir kuş telâkki olunur. Aynı zamanda baykuş Çinde fenalık alâmeti zannedilen bir kuştur. Fakat aynı kuş Hindistanda meşum telâkki edildiği halde Doğu Hindistanda hayırlı addolunur. Türkler arasında da baykuş ekseriyetle fena bir haber müjdecisi olarak kabul edilir. İşte buna benzer birçok misaller vermek mümkündür. Sembolik şekiller gerek kullanılması, taşınması bakımından pratik oluşu ve gerekse dokunması bakımından daha ucuz ve kolay işlenmesi dolayısıyla adet itibariyle fazla olan Türk seccadelerinde daha çok yer alırlar. Hahlarda muhtelif sembolik şekiller var ise de Türk halılarındaki en karakteristik

örnekleri hayat ağacı ve Demon, yar yare küstü, el, sıvastika (Gamalı haç), tarak, ibrik, ve kandil teşkil eder. Bilhassa eski Türk seccadelerinde görülen ortada bir ağaca benzeyen şekil ile yanlarında ekseriya karşılıklı duran stilize edilmiş iki şekil (demon olması muhtemel) pek enteresandır. Bunların tamamen stilize edilmiş hayat ağacı ile yanlarında görülen muhafızlardan ibaret olduğu diğer eski Arkeolojik eserlerdeki benzeri motiflerle mukayese edildiğinde anlaşılmaktadır. Filhakika eski Babil, Asur mühürleri ve bazı kabartma eserlerde ortada hayat ağacı ile yanlarındaki muhtelif şekilde yer alan muhafızlar çok mevcuttur. Bunlar insan figürlerinden kanatlı, kuş başlı cinlere ve cinsleri tefrik edilemeyecek derecede muhtelif hayvan nevelerine kadar değişir. Ağaçlar bazen yapraklı dalı budaklı ve bazen de ince düz bir hattan ibarettir. Cinsleri de memleketlere göre değişir. Eski yakın şark mühürlerinde ağaçlar için daha fazla palmiyenin seçildiği ve bunlara muhtelif ilâveler yapıldığı görülmektedir. Garbi Asyada mukaddes ağaç bereket ve verim sembolünü ifade ettiği gibi Mezopotamya'da Sümer, Babil ve bilhassa Asur sanatında bereket sembolünü ifade eder.

Bu ağaçların yanlarında görülen hayali hayvanlara ve cinlere gelince; bunların da hami ve bilhassa cinlerin fenalık kuvvetlerine karşı bekçi oldukları kabul edilmektedir. Çok defa hayat ağacı ismini alan bu ağaç ve canlı şekiller asırlarca sonra bir çok sanatlara da intikal etmiştir. Nitekim bugün müzelerimizde mevcut bazı hahlar üzerinde bunlar tamamen usluplaşmış olarak ortada ağaca benzetilmesi çok güç olan bir şekil ile iki tarafında ekseriya karşılıklı duran hayali hayvanlar şeklinde görülmektedir. Fakat bunların cinslerini her zaman katıyetle tesbit etmek güçtür. (Meselâ şekil 1) de ortada tamamen usluplaşarak adeta kolları ayakları açık bir insan vaziyetine inkişap etmiş bir şekilde ellerini uzatan başları kuşa benzer ve kuyruklu muhayyel iki hayvan görülmektedir. Bunlardan maada ortada yine stilize olmuş bir ağaca benzer düz bir şeklin yanlarında karşılıklı himayekâr vaziyet alan ejder olmaları muhtemel muhayyel şekiller de yer alır. Bazen bunların yerine kanatlı iki kuş kaim olur. (Şekil 2) böyle bir motifi gösterir. Bu motifin Asur devrine ait iki silindirik mühür üzerin-

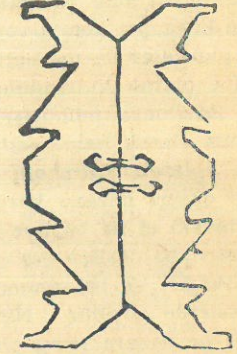
deki şekiller ile müşabehet arzemesi çok enteresandır. Bütün bunlardan başka «mezarlıklı halı» ismiyle anılan Kula seccadelerinde servinin tamamen sembolik bir manada kullanıldığı aşikârdır. Servi umumiyetle ötedenberi mezarlıklarda kullanıldığına ve bir matem alâmeti olduğuna nazaran seccadelerde bir tabutla beraber işlenmesi de bu manayı sembolize etmek gayesiyle yapıldığını gösterir. Esasen bazı müellifler tarafından servi ağacının muahhar Kula hahlarında hayat ağacı olarak kullanıldığı ve aynı zamanda Basubademevt sembolü olduğu kabul edilmektedir.

Yar yare küstü motifi: Anadolu seccadelerinde ve bazen kilimlerinde birbirlerine bitişik veya arka arkaya dönük motifler vardır. Bunlara vaziyetlerinden kinaye olmak üzere bazı mahallerde meselâ Ceyhan kazasının Şarkpare köyünde «Yar yare küstü» ismi verilmektedir. (Şekil 3). Bazen bunların arasına ilâve motiflerin de yapıldığı görülür.

Sivastika (gamalı haç): Sanskritçe bir kelimedenden alındığı zikredilen bu kelime ile ifade olunan şekil uçları kıvrık dik açılı dört koldan ibarettir. Bulunan bir çok prehistorik kazı malzemeleri üzerinde bu motifin görülmesi ile menşei M.E. 3-4 bin senesine kadar gider. Nitekim 1922 de Ur'da takriben M.E. 2250 yıllarına ait kral mezarlarından çıkarılan bir oyun tahtası ve ayrıca 1935 de Alaca Höyük hafriyatında bir mezarda bulunan bakır çağına ait olduğu zannedilen bir güneş kursu üzerinde sıvastika mevcuttur.

Sivastika bir çok eski milletlerde ve halen yaşayan iptidai insanlar arasında sembolik bir mana ile kullanılmaktadır. Lewiss'e göre eski Yunanlılar, Mısırlılar, Çinliler, Japonlar, Şarkî Hintliler, Astekler, ve Amerikan İndianları arasında müşabih bir mana ile (talih ve saadet manasıyla) kullanılan bu şekil Türk hahlarında da nadiren de olsa tesadüf edilen bir motiftir. Yukarıda izah edildiği veçhile Alaca hafriyatında bulunan güneş kursları üzerinde görülmesi eski milletlerde güneşe verilen kıymet dolayısıyla güneşi temsil etmek gayesiyle yapıldığı ihtimalini koymaktadır. Keza Ur kral mezarından çıkarılan bir oyun kutusu üzerinde bulunması da oyunu kazanmak maksadıyla bir talih ifadesi olarak yapılabileceği ihtimalini gösteriyor. Ayrıca bu motifin Sümerliler tarafından M.E. 3000 senesinde burada fırtına ilâhının iki amblemi

olarak kullanıldığı zikredilir. Aynı zamanda Elâm seramiği üzerinde görüldüğü gibi Hitit mühürlerinde ve diğer eşyalarında, Ege sanatında düğümlü bir şekilde nazara karşı duvarlara çizilmiş veyahut fildişinden, pişmiş topraktan mamûl askılı nazarlık olarak kullanıldığı kabul edilir. Hulâsa anlaşılıyor ki yakın Şark arkeolojik malzemesi arasında gamalı haç motifi oldukça fazladır. Bu motif daha muahhar Türk abideleri ve meselâ Diyarbakır istihkamları üzerinde de müşahade edilir. Halen Anadolunun bazı bölgelerinde Avşarlara ait damganın sıvastika şeklinde çizildiği kaydedilmektedir. (1)

Resim : 3

Türk hahlarında en eski olarak XVII ci asıra ait olduğu tahmin edilen Konya Müzesindeki bir halı parçasının kenarında timsaha benzer bir şeklin baş kısmında görülür. Bundan maada Sivastika diğer bazı hahlarda tamamen bir süs motifi olarak yer alır. Nitekim bir Bergama halısında bordür ve zemin süsü olarak görülür. İslâm eserleri müzesinde bir Uşak taban halısının bordüründe ise bulut motiflerinin ortasında ve diğer bir seccade de satih motifi olarak işlenmiştir. Yalnız bu sonuncuda uçları kıvrıldığından şekilleri biraz değişiktir. Bu hususta bir çok numuneler vermek mümkündür. Ancak süs motifi olarak halı ve seccadelere intikal eden bu şekillerin esasında muhtelif sembolik mânalar ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Bilhassa Sümer ve Hitit medeniyetinde güneşi sembolize etmesi mühim bir mana ifade eder. Tabiat kuvvetlerine tapan eski Türklerin de güneşi gamalı haçla gösterdikleri ve bu sebeble Hazrin doğu ve batısında ve Kafkaslardaki Türk

aşiret seccadelerinde bu şekle çok rastlanıldığı malumdur.

Görülüyor ki bugün süs motifi olarak hahlarımızın geçmiş bulunan sıvastikanın san'atta mühim ve sembolik bir değeri vardır.

El: Eski Türk seccadelerinde pek nadir tesadüf edilen sembolik bir motiftir, Elin eski Şark kültüründe bilhassa Sümer, Hitit ve Babilonya mühürlerinde tamamen mistik bir mahiyette kullanıldığı görülmektedir. Bunların daha ziyade nazara karşı sihirli bir kuvvet sembolü olmaları muhtemeldir. Bu hususta bir çok numuneler vermek mümkündür. Keza Mezopotamya s natında sihire bilhassa nazara karşı kullanılan açık parmaklı veya yumruk şeklinde kavgaya, kemik veya taştan marmul küçük muskalar da mevcuttur. Bunların bazıları kolye olarak kullanılmıştır. Bundan başka yine Babilonya mühürlerinde el bazen kuvvet remzi olarak kabul edilir. Keza İslâm dininde Hazreti Fatmanın elini temsilen yapılmış ve ekseri nazara karşı kullanılan muska şeklindeki el ile büyüye karşı kullanılan ve «Fatma eli» denilen beş çizgiden ibaret el şekilleri vardır. Ve bu sonuncular daha ziyade seccadelerde görülür. Nitekim bugün köylerimizde de nazara karşı olan inançlarda bazı okuma ameliyelerinde «benim elim değil Fatma anamızın eli» diye işe başlanması da bu, eski sembolün bize mecazi manada intikalden başka bir şey değildir. Bazı tetkiklerde gösteriyor ki halen Kilis'in Acar köyünde el düğün bayrağında ve Anadolu'da oymak çardırlarında, köy duvarlarında uğur alâmeti olarak bir damga makamında kullanılmaktadır. Bugün bu saydığımız deliller bize elin eskidenberi sihir, kuvvet, uğur gibi iyi bir sembolik mana taşıdığını ifade ediyor. Ancak bu remzi halılar üzerinde nadiren görmek mümkündür. Bazı Lâdik halısında bu motife rastlanılır. Aynı model XVIII ci yüzyıl bir Yürük seccadesinde de vardır. Aynı motif yine bir Obruk kiliminde karşılıklı satır deseni olarak müşahade edilmektedir. Bütün bu numunelerden diğer bir çok sembolik desenlerde elin de Türk halı ve kilimlerinde kullanıldığı ve yalnız zamanla bunun da mistik mahiyetini kaybederek bir süs motifi haline inkılâp ettiği anlaşılmaktadır.

Tarak: Bir hattın üzerine ekseriya 1 ve bazan da karşılıklı iki sıra halinde dizilen hatlardan ibaret bir şekildir. Bu motife daha

ziyade kilimlerde tesadüf edilir. Bazan tarağın halı dokunurken ilmelerini sıkıştırmakta kullanılan kirkit olduğu kabul edilirse de bunun daha ziyade saplı olması lâzım geldiğinden farklıdır. Bilhassa iki taraflı şekiller hakiki tarağı belirtir. Tarağın bir temizlik sembolü olduğu zikredilirse de (2) Türk kilimlerinde ekseriya diğer motiflerle beraber kullanıldığından daha ziyade bir süs unsuru olarak kullanılmış olması muhtemeldir.

İbrik: Bilhassa Türk seccadelerinin mühim bir hususiyetini teşkil eden bir motiftir. İslâmiyette abdes almak için eskidenberi kullanıldığına nazaran bu fiili hatırlatan bir temizlik sembolü olarak kabul edilmekle beraber bazan da içinden çiçek dalları çıkar vaziyette tasvir edilmesi aynı zamanda dekoratif bir motif olarak kullanıldığını gösterir. İbriklerin hemen hemen hepsi emzikli olup bazılarının satırları çok süslüdür. İbriğin emzikli, tamamen basit bir şekli olduğu gibi daha büyük olanları da vardır. Küçükler bazan bir satır deseni olarak da kullanılır. Ayrıca mihrap yanlarında da bu motifler tersim edilir. Bunların sembolik bir mana ifade etmeleri pek mümkündür. Nitekim XVII ci asıra ait bazı Lâdik seccadelerinin mihrap dışında böyle karşılıklı ibrikler görülmektedir. Bu ibriklere anadoluda «bardak» tabir edilir. Lâdik seccadelerinde bunlara sık sık tesadüf olunur.

İçinden çiçek çıkan ibriklere gelince; Bu bir vazo hizmetini görür. Ekseriya fazla yer kaplayacağı için seccadelerin ortasında yer alır ve içinden karanfil, lâle motifleri çıkar. Bunun çeşitli örneklerini müteaddit seccadelerde görmek mümkündür.

Kandil: Pek çok namaz seccadelerinin ortasında mihrabın ucundan aşağı doğru sarkan bir motiftir. Bu motif hemen her cins Türk halı seccadesinde görülür. Muhtelif neveleri vardır. Bir kısmı tamamen avize şeklinde tasvir edilmiş olup, ara yerlerde mumlar yanar vaziyettedir. Bazan da kandil büyük, kitlevi ve zincirlerle mihraba merbut tek parçadan ibaret olur. Aynı zamanda yalnız zincir şekilleri ve uçlarındaki sallantıları ile ayırt edilenler bulunduğu gibi daha usluşlanmış neveleri de vardır. Bunlara «top askı» denir. Bundan başka fener gibi kapalı bir şekilde bir kaç bir arada gösterilmiş kandiller de vardır. Bunlar daha ziyade saf seccadelerinde müşahade edilir. Bilhassa bir kaç bir arada olmak üzere bir Selçuk saf seccadesin-

Karl Eller ve Türkiye Çalışmaları

Yazan : Feyzi HALICI

İki ay evvel yapmış olduğumuz Avrupa gezisinde Münih'te Karl Eller ve Dieter Wolfu arıyoruz. Karl Eller tanınmış bir Alman fotoğraf sanatçısı.. Aynı zamanda dünyada gezmediği memleket kalmamış. Dünyanın turizm güzelliğini fotoğrafla tesbit ediyor. Dökümanter turistik malumatla bunları ayrı ayrı kitaplar halinde yayınlıyor. Almanyada, gezip gördüğü memleketlerin turistik güzellikleriyle ilgili konferanslar veriyor. Projeksiyonla slaydlar gösteriyor. Alman gazetelerine ayrıca yazılar yazıyor... Hoş, arkadaş canlısı bir Alman, Karl Eller... Aynı zamanda da tutumlu, hesabını, kitabını, menfaatini kılı kırk yarcasına düşünen bir kimse.

Üç yıl önce tanıdım Elleri... Türkiye'ye ilk olarak geliyordu. Türkiyenin turistik güzelliğini ve duyduğu hayranlığı anlata bitiremiyordu. Konyadaydı. Arabasının tekerlerinin altına bir çocuk çivi koymuştu. Bu olayı şikâyet etmek için Turizm Derneğine gelmişti, tanışmıştık. Demişti ki: «Türkiyeye hayranım. Türklerden gördüğüm ilgiyi misafirperverliği dünyada hiç bir yerde görmedim. Tarihi ve turistik güzellikleriyle turizm konusunda milyonlar kazanabilirsiniz. Bu gerçeğe inandığım içindir ki bu çivi hadisesini basit olmasına rağmen size anlatıyorum. Turizm emniyetini ve özgürlüğünü tam anlamıyla

de görülen bunun güzel bir numunesi dikkate sayandır. Kandilin her nevi seccadede görülmesi mümkün olmakla beraber Konya, Gördes ve Lâdik seccadelerinde bu motife daha fazla tesadüf edilir. Bunlar ekseriya tersine dönmüş ibrik veya bir çiçek buketi şekline istihale eder ve iki sütun arasında bulunur.

Ötedenberi secade mihraplarında yer alan avize müebbet bir aydınlık sembolü olarak kabul edilmektedir. Bugün dahi camilerde ışık vasıtası olarak kullanılması da bir aydınlık remzi olabileceğini göstermektedir.

(1) Yalçın, Ali Rıza, Anadolu'da Türk damgaları, Bursa, 1943, s. 73.

(2) Lewiss, G., Griffin The Practical book of Oriental rugs, London, 1911, s. 108.

yaratmalı ve yaşatmalısınız. Turiste ucuz, sade ve temiz oteller, restoranlar, kampingler hazırlamalısınız.»

Karl Eller ve asistanları Konyaya iki defa geldiler. Konyanın tarihi ve turistik güzelliklerini tesbit için iki yüzden fazla film kullandılar. Türkiye için altı bin poz tesbit edip aldıklarını söylediler. Konya folk müziğini teyplerle band band aldılar. Almanyada ilk gezilerine ait verdiği konferansların metnini Karl Eller bize gönderdi. Konya basınında ve Türkiye basınında bu haberler yer aldı. Kısacası Karl Eller, Türkiyenin turizm varlığına inanmış ve bunun fahri propogandasını yapan bir Türk dostudur...

Münih'te Karl Eller'i Albert Strassede'de evinde ziyaret ettik. Asistanıyla birlikte bizi karşıladılar. Bir akşam sofrasında konuşulanların yüzde doksanı yine Türkiyenin Turizmüne aitti. Karl Eller bize kendi eliyle hazırladığı (Bekârdır kendisi) kekleri, bisküvileri ikram etti. Yol arkadaşımız Koçaş'a kırk yıllık ahbabı gibi özel bir ilgi gösterdi.

Karl Eller yine hazırladığı ve Ekim 1964 ayında satışa çıkacak (çıkan) yeni eserinden bahsetti. Bu eser «Türkiyenin Altın Kitabı» ismini taşıyor. Yurdun güzelliklerini tablo tablo sunuyor.

144 sayfa, 16 renkli tablo 36 Marka satılıyor. Kitabın kapağı Bursa Kılıç - Kalkan Ekibine ait. Oturan dört cengâverin önünde ekipten iki eleman karşılıklı sıçrama anında görüyorlar. Karl Eller, cidden hamle sahnesini en can alıcı yerinden yakalamış. Türk hamasetinin en güzel belirtisi bu kartpostal görünüşü. Karl Eller bu sahneyi kitabının kapağına almakla en isabetli bir hareket yapmış sayılır. Kitapta Konyayla ilgili tablolar da yer alıyor... Karl Eller kitabından ve Türkiye'den gözleri dolu dolu anlatıyor.

Şu gerçek: Yurdumuzun turizm güzelliğini anlatmak, yabancılara bu gerçeği duyurmak için böyle fahri turizm elçilerine ihtiyacımız var... Fert olarak, hükümet olarak bu örnek insanlara yurt ölçsünde her kolaylığı sağlamak, gereken ilgiyi fazlasıyla göstermek lâzımdır, diye düşünüyoruz.

Mahya ve Mahyacılık

Yazan : Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER

Türk mahyacılığını gören Lâmartin'in «bunlar, gökten yıldızları topluyor, sonra onlara şekil veriyorlar..» sözü meşhurdur .

Ustadımız Tahsin Öz bir yerde okumuş, anlatıyor. «Bir ecnebi seyyah demiş ki : dünya yüzünde sevilmeğe ve sayılmağa lâyık Türklerin hiçbir medenî eserleri olmasa bile yalnız şu gökten yıldızları toplayıp minareler arasında yazı yazmayı akıl edişleri ve bunda muaffak olmaları onların medeniyette ne kadar ilerde olduklarının bir ifadesidir.» Hakikaten biz İslâmiyet ve onun tatbikatını ne kadar bedii bir şekle sokmuşuz. Meselâ şu mahyayı benliğimize nasıl uydurmuşuz.

Her sene Ramazan yaklaşınca zamanın Vakıflar İdaresi camilere kandil yağları, bal mumları dağıtır, 15 gün kala yani Berat kandilinin ertesi günü çifte minareli camilere mahya ipleri çekilir. Çifte minareli mabedlere selâtin camileri denir ki, mahyalar bu minarelerin aralarına kurulurdu. Bunun da kendisine göre bir teamülü ve an'anesi vardı. On beşine kadar, Yâ Gufran, Yâ Kâfi, (çifte) Yâ Ali, Yâ Kerim gibi hitaplar, on beşinden sonra da münasip resimler yapılır. Lâkin bazı camilerde, sonlara doğru «El Firak» diye Ramazan'dan uzaklaşmanın ızdırabını bildiren ifadelere de rastlanırdı.

Yalnız camilerin minareleri arasında değil, bazılarında da iç mahya kurulurdu ki ben Ayasofyada teravîh esnasında

kurulan bir iç mahyayı gör-
düm. Bir çok camiler bunu ya-
parlardı. Sultan Ahmed, Süley-
maniye ve Nuruosmaniye iç
mahyalarını hatırlarım. Cami-
leri içten olduğu gibi Rama-
zanda da dıştan aydınlatılmı-
ş, fikri bize XVI ncı asırda orta-
ya atılmağa başlar. Bunları
kandiller temin eder ve şeref-
lerden işe başlanır. İtilâ ve
refah asırlarımızda herkes bir
yenilik aramakla meşguldü.
1614 de Fatih camii müezzin-
lerinden Kefeli hattat Hafız
Ahmed, iki minare arasında
ortası yazılı sanatkârâne bir
gevre işler ve genç Padişah
Birinci Sultan Ahmed'e hediye
eder. Çok hoş gider. Dinî ede-
bimize muvafık olmak şartıyla,
Ramazan gecelerinde minare-

ler arasına bunun gibi mahya
kurulması arzu edilir. Bu su-
retle ilk mahya 1617 de yeni
yapılan Sultan Ahmed camiin-
de kuruldu denir .

XVIIIinci asırda mahyanın
yalnız müteaddit minareli Sul-
tan camilerine kurulmasına ka-
rar verilir. Zira mahya çift mi-
nare arasında kurulabilir. Ma-
amafih Edirne'de Muradiye ca-
miinin tek minaresine bir sırk
çekilerek saraydan görülecek
şekilde mahya da kurulmuştur.
Halk mahyaya pek düşkün.
Onlar için her gece bir sürpi-
riz. Üsküdarlılar mahya isteriz
diye iskele önündeki Mihrimah
Sultan camii'ne bir minare yap-
tırtmışlar. Eyüplüler keza, kı-
sa minarelerini uzattırmışlar.
Ramazan olur da mahya kurul-
maz olur mu ?

Çok maruf mahyacılar gel-
miş. Ben Abdüllâtif'in çırağı,
bir mahallelim Ahmed Efendi
oğlu İrfan hâlâ hayatta; Hacı
Ali ve arkadaşlarını tanırım.
Onlar bu işin folklorik tarihini
bilirler. Hele o Abdüllâtif ne
mahyacı imiş. Süleymaniye'de
bir gezdirme mahya yapmış ki
eşini kimse yapamamış. Üç ha-
lat üzerinde mahya. Üst ha-
latta bir araba yürütür, ortada
sabit Unkapı köprüsü ve A-
zapkapısı camii. Altta kayık-
lar ve balıklar yürüyor. Düşü-
nün güzelliği.

Bu Abdüllâtif; pirim, üs-
tadım Şeyh Kefevidir dermiş.
Bu zat aynı zamanda pehlivan,
divitci ustası, açşibaşı, müzey-
yen başlık yapar, natuk imiş.
Yani hezârfen, Zaten bu dün-
yada tek bilgi ve tek merakla
insan bir şahsiyet olamıyor.

(Folklor : 4)

Eski İstanbul'da Halk İlaçları

Yazan : Münevver ALP

Bizim şimdi kocakarı ilâç-
ları dediğimiz halk ilâçları, o
zamanki İstanbul halkı için
bir şifâ kaynağı sayılırdı. Her
İstanbul'lu ilkbahar gelir gel-
mez ilâç tedariki için harekete
geçerdi. Boğaziçi, Erenköy,
Çamlıca gibi açıklık, kırık yer
lere lüzum yoktu. İstanbul'un
her semti ile, her evin bahçe-
sinde, hatta sokaklarında, du-
var diplerinde bu şifalı otları,
çiçekleri bulmak, toplamak ka-
bildi.

Bu şifalı otların en başın-
da papatyalar gelirdi. Ebegü-
meci çiçekleri, ağaç hatmileri,
beyaz mürver, mısır püskülleri,
geftali çekirdekleri, kiraz çöp-
leri, üzerine tülbent örtülerek
kurutulur, ilâç torbalarına ko-
nurdu. Gül yaprakları şişelere
doldurulur, üzerine halis üzüm
sirkesi konarak evlerin güneşe
karşı olan kaplamasına asılırdı.
Mısırçarşısı'ndan alınan yedi
tür türlü baharla karıştırılarak sa-
bahları çocuklara aç karnına
birer kaşık yedirilirdi.

İlkbaharda kapılardan sü-
lükçüler geçerdi. İhtiyacı olan
bu sülüklerden alıp vücudle-
rine yapıştırırlardı. Her semt-
te kadın erkek hacamatçılar
vardı. Ya hamamlara, ya ev-
lere çağrılarak kan ahırlardı.

Bir de kadınlar arasında
göbek düşme diye adlandırılan
bir hastalık vardı ki biraz faz-
la ağır kaldırsa, her kadının
göbeği düşerdi. Göbek kaldır-
makta erbab kadınlar pek çok-
tu. Göbeği düşen kadın, göbeği
kaldırmakta mahareti olan ha-
nımı çağırırdı. Bunlar hasta-
yı sırt üstü yatırır, içi sıcak su
dolu bir güğümü karının üs-
tünde gezdirerek hastayı çey-

rekler, göbeğini yerine getirir-
di .

Bahçelerde saksı içersinde
yetişen sedef yaprakları da bir
şişeye konarak üzerine zeytin-
yağı ilâve edilir, o da gül sir-
kesi gibi güneşte pişirilirdi.

Bu sedef yağıyla yeni do-
ğan çocukların karınlarını yağ-
larlardı. Mısırçarşısı'ndan alı-

C-VİTAMİNLİ
PORTAKAL ÖZÜ

Bir bardak suya
bir kaşık ORALET
koyarak taze
PORTAKAL SUYU
içebilirsiniz.

(Radar : 12 — 5)

nan Havacıva isimli talaş gek-
linde bir ilâci iç yağı ile kavu-
rurlar, bu iç yağına suya gir-
memiş bezler batırarak sırlı
çanaklar içersinde saklarlar,
bu yağ ve muşambaları, kırık-
lara, çıkıklara, perkiklere sa-
rarlardı.

Yeni doğan yavrular biraz
ağladılar mı sancılandı diye,
bir tabağa birkaç damla badem
yağı damlatılır, küçük bir hin-
distan cevizi tabaktaki yağa
sürülerek kahve rengi bir ma-
cun elde edilir. Bu macundan
bir parmak çocuğun damağına
yapıştırılarak emmesi beklenir-
di.

Yavrular geceleri uyan-
masın diye, birkaç kuru haş-
haş yaprağı cezvede kaynatılır,
akşam memesinden sonra birer
kaşık verilir.

Hergün birer kaşık ana-
son suyu içirilerek çocuğun yeli
söktürülürdü. Kabız olan ço-
cuklara ravent şurubu, badem
yağı, verilir.

Havale hastalığı gelen ço-
cuklar hem hocaya, hem pa-
paza, hem de hahama okutu-
lurdu.

Verem için bir ilâç vardı
ki, o ilâç değil bir kimya, bir
abı hayat sayılırdı. Mayıs ayı
içinde reçelik güller açtığı
zaman kırkbir tane gül toplar-
lar, yaprakları yolunur, yedi
tane de gelincik yaprağı yolu-
nur, kalaylı bir kevgire doldu-
rulur, Mısır çarşısından kırk
gram nöbet şekeri alınarak tah-
ta havanda dövülüp, gül yap-
raklarının üstüne ekilir, bahçe-
de gül ağaçlarının dibinde ya-
şayan küçük beyaz sümüklü
böcekler toplanır, bunlar da bol
soğuk su ile iyice yıkanarak

kevgirdeki şekerli gül yapraklarının üzerine dizilir, kevgir kalaylı bir tencere üzerine o-turtulur, tencere kapağı da kapandıktan sonra gündüzleri serin bir yerde, geceleri de açık havada yedi gün yedi gece bekletilirdi.

Gül yapraklarını yiyen böcekler, yapışkan bir madde ifraz ederler, kevgirden tencereye süzülen bu madde hemen şişeye alınır, kızoglan kıza abdest aldırılarak kırkbir ihlas süresi okutturulur, mayıs ayı içinde olmak üzere hastaya yedi sabah birer kaşık aç karnına şifa niyetine icirilirdi. Velhasıl o zamanlar İstanbul'da doktor ve eczahane pek azdı ama, kadın, erkek bütün İstanbul halkı hepsi birer doktor, her İstanbul evi, konağı, yalısı birer eczane idi. Mısır Çarşısı esnafı da bir ecza deposu halindeki dükkanlarında hem ilaç satar, hem de hangi ilacın, hangi hastalığa çare olduğunu anlatır, nasıl yapılacağını öğretirdi.

Sinir hastalıkları için de şöyle bir ilaç yapılırdı : İki litrelik bir şişeye bastırmadan, pelin yaprağı konup üstüne halis rakı dökülür. Buna, çekirdekleri çıkartılmış, kabuğuyla beraber dokuz limon ilave edilir. Sonra beş kurusluk çörek otu ile bir parmak boğumu ödağacı şişeye atılır. Şişenin ağzı kapatılır. Bir tel ile sarılır ve şişe evin güneş gören bir yerine asılır. Mevsim yaz ise yirmibeş gün asılı kalması kâfidir. Mevsim sonbahar ise şişenin güneşe karşı otuz gün durması lâzımdır. Bu müddet sonunda şişedeki mayı süzülür ve başka bir şişeye geçirilir. İlk şişede kalan posa üzerine tekrar rakı dökülür. Bu defa şişe kırkbeş gün güneşte bırakılır ve yine içinde.

ki mayı süzülerek başka bir kaba nakledilir. Yemeklerden yarım saat kadar önce bu mayiden bir kadeh içilir. Buna bir ay devam edilirse sinir hastalığı geçer.

Fakat bütün saydığımız bu ilaçlar ve tedaviler meydana hastalıklar içindi. Akıl ve ruh hastalıklarının ilaç ve şifası evvel Allah, sonra da tekke şeyhleri, hüddamlı denilen cinlerle, perilerle konuşan hocaların elinde idi. Onların okuması,

üflemeşi, muska yazması, tütüsü vermesi hastalara şifa olurdu. Yalnız hastaların şahıslarına değil, çamaşırlarına okuması, üflemeşi bile şifa verici idi. Bir hasta okunmuş, üflenmiş çamaşırı giydiği zaman (telkin kuvveti ile) Cenab-ı Hakkın izniyle ve keremiyle şifasını bulurdu.

Velhasıl o zamanlar halk, doktor; şeyhler ve hocalar da profesördü.

ANADOLU BANKASI
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
- KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Feza Reklâm : 19 — 6)

Aşık Hicrani'nin Şiirleri

Derliyen : Mahmut Kemal YANBEY

Nedir bu sevda serimde Yarap
Tekellüm kılamaz kılam halka hikâyet ben
Ne gelse başıma Yarap senin gülü etvarındır
Haşa eylemezem medet sana şikâyet ben,

Ben de bilmem var mı bizde sır elinden dolu
bâde
Yoksa havayı hevesle gönül gezer bu dünyade
Ta ezelden vermiş idim canımı canana feda
Danışup ben beni bildim ikrarımda hiyanet
ben

Yandım bu gönül elinden derinlere dalmak
ister
Gâhi çiçeğini açar gâhi gelir solmak ister
Can bülbül kafeste cananını bulmak ister
Nasip eyle ya İlahi kılam yarım ziyaret ben.

Açıldı pirimden bugün bir mir'at cemal
Güldürür mü sevda bizi bilmem bir sönen camı
Yine bugün Hicrani'ye çoşdu aşkın serencamı
Bahri muhit gibi aksam bulamazım nihayet
ben.

Sevdiceğim bu cihanda kisbile kâr istemem
Senden gayri yar seversem namusu ar istemem
Ben gönlümün dargınıyım değil senden

sevdiğim
Sensiz bağa bağban olsam bağda gülzar
istemem

Ger eshabi fil yetişse çekmez gami dengimi
Senden gayri bu cihanda kimse sürmez cengi-
mi
Şarktan garba hükmeylesem tahtı Süleyman
gibi
Sadakatta sultan olsam iftiharî istemem.

Müjgân oku atma bana babı perişan durur
Kolu boynuna yay olmuş gönlü dervişan durur
Kaşların rahman yazılmış gözlerin ruşan
durur
Sen ile zülmata düşsem şemsü kamer istemem

Hicrani biçare kuldur reddetme bunu ara
Aşk kılıcı bağrım ezmiş senden gayri kimsara
Her vakit varmak dilerim pek derin deryala-
ra
Senin muhabbetbaharından semtü kenar iste-
mem.

Gönül gülüp oyna e'fan bu da demdir gam ne
gerek
Koy il desin seni şeytan bu da demdir gam ne
gerek

Bahri deme dalan bilir, bundan hisse alan
bilir
Kimse bilmez bilen bilir bu da demdir gam ne
gerek.

Hizmet eyle alfabeye bul erkânı yol imlâyâ
Medreseden meyhaneye bu da demdir gam ne
gerek

Gâhi çoşup gâhi bulan gâhi avcı gâhi ceylan
Gâh gelir ki konyak kullan bu da demdir gam
ne gerek.

★

Bekleme kenarda biçare gönül
Uyan gel gafletten murat vereyim
Aşkın alayının Kerbelâsı var
Eline cisimsiz alet vereyim.

Gâhi girişmeli tefsir tibyana
Halletmeli lugât hep hane, hane
Kudret burmasından dolu peymane
Ehli muhabbete bir tad vereyim.

Öyle cevher getir olmasın kemha
Dürdane dökünsün taksimi raha
Kaldır kervanını nigârı gûha
Gün görmemiş bağdan irad vereyim.

Ehli hallar girişirler sohbe
Yakalım bu gönlü bazı mihnete
İlmi ledünnüden dal hakikata
Künyeye düşmemiş bir ad vereyim.

Hicranın elinde yaşa gel gönül
Lüccai cem eyle taşa gel gönül
Çağlattır sellerin taşa gel gönül
Gâhi şat Fıratın haber vereyim.

★

Yine darğın oldum nazlı boyluma
Dur karşımda methin veren sevdiğim.
Gönlüm emmek ister lebi balından
Ben de muradıma erem sevdiğim.

Ne tez vefalandız ne tezden söndüz
Terk edip bizleri ağyara döndüz

Devi Denizden Geçiren Mahmut

Derleyen : Mahmut SURAL

İzinsiz gözüme görünme gündüz
Tokun bu gönlüme seher sevdiğim.

Gine bugün hallarını ağ etmiş
Görün bana dilber ne tuzak etmiş
Rüzgâr vurmuş zülflerin dağıtmış
Getir saçlarını örem sevdiğim.

Gönlüm müptelâdır elinde tasan
Bade mi doludur bilmem ki kâsen
Mürüvvet eyle ki istemem pusen
Aç sonunda yüzün görem sevdiğim.

Dilim meftun eden kaş karasıdır
O siyah kirpiğin havalesidir
Bu Hicranî sana baş belâsıdır
Aşk ile gülerin derem sevdiğim.

★

Ne beklersin bahtı kara
Gel gidelim yara bülbül
Sen de benim gibi yardan
Düştün mü biçare bülbül.

Dost bağını il har aldı
Yüce dağları kar aldı
Döküldü güller sarardı
Derdine derman ara bülbül.

Nişan kalmadı dallarda
Bağban perişan hallarda
Ağlağ gönlünü hallarda
Ara derden çare bülbül.

Ne garip, garip ağlarsın
Güliden ayrılalı yarsın
Silinmez gönlümde pasın
Oldun bahtı kare bülbül.

Ben bu nara yanacağım
Pervaneyim döneceğim
Biraz seni göreceğim
İmdi değil sonra bülbül.

Konuşalım yakın, yakın
Bu düşvar halıma bakın
Atma bana hasret okun
Benim bağrım yara bülbül.

Hicranî'yim naz içinde
Anarlarım köz içinde
U altı ay yaz içinde
İndün mu güzara bülbül.

★

Adakat tahtında şirin sevdiğim
İne bugün gönlüm mayalamışın
Benim geldiğimi kim haber verdi
İne kanatların havalamışın.

Gönder budağından bir gülü tazik
Dolan gel karşımda gül nazik nazik

Beyaz kollarında altun bilezik
Yine ak ellerin kınalamışsın.

Bülbülü şeydadan belki naz aldın
Getir zülfün derim belki göz aldın
Beni koyup ayardan mı söz aldın
O hüsnü kevkebin cilâlamışsın.

Her kâtip yazamaz sün'i hesabım
Nedir bu elinden benim ezabım
Seni veren verdi ben ne yapayım
Bu garip başımı belalamışsın.

Sallan gez karşımda methin vermeli
Elmas kemerlerin cevher düğmeli
Halların kızarmış güzel sürmeli
Zülûf perçemini dalgalamışsın.

Bileydim başını kola takmazdım
Hasret gömleğine şem'in yakmazdım
Bir dakika kapunda yüzen bakmazdım
Nidem bu Hicranî sen bağlamışsın.

★

Ne iiden şeydasın ey cismi kudret
Merhaba hoş geldin bu bağa bülbül
Bağça mı ararsın yoksa ki bağban
Konmak mı muradın yuvaya bülbül.

Dilin irem olmuş bir dilber gibi
Kirpiklerin servi gül penah gibi
Güneşin içinde olan şah gibi
Ne kıyak dolarsın yaprağa bülbül.

Dilerim murada hem yetmelisin
Lâle sünbül gibi yetişmelisin
Her daim huzurda ötüşmelisin
İnanmam gözümden irağa bülbül.

Sana kurban olan Hicran gedadır
İkrarımız ezel kalû belâdır
Gönlüm muhabbettir dilim burmadır
Akar bu zemzemin dudağa bülbül.

★

Dinle vasfi halim şair Burhanî
Ağlamam bu dünya gülmek içindir
Enasır erbaayı dört ezel
Halk olmuştur adem gelmek içindir.

Bülbüller ah eder gülüm var diye
Fırkati zar ile dilim var diye
Nasıl çalışmazam ölüm var diye
Kisbi dünya orda görmek içindir.

Darılma sözümde ey ciğer köşem
Zerre ölüm için yoktur endişem
Hep dünya içindir ipek ebrişim
Olup ta kulları giymek içindir.

Zevku işret, zevku sefa, zevku dem
Eğer olmayaydı gelmezdi adem

Bir varmış, bir yokmuş, bir Mahmut varmış. Bu Mahmut son derece iyi kalpli, dürüst, mert, merhametli, yiğit bir delikanlı imiş. Güçsüzleri korur, fakirlere yardım eder, herkesin derdine devâ olmaya çalışmış. Bunun için onu herkes sever ve sayar.

Günlerden bir gün, o ülkenin padişahının kızı hastalanmış. Hekimler, hâkimler toplanıp hastayı muayene etmişler, fakat marazın ne olduğunu bir türlü bilememişler, ama padişaha ne desinler? Düşünmüşler, taşınmışlar ve şöyle bir hileye başvurmuşlar. «Devinin ötesindeki dev'in yedi başlı koçunun ciğerini kızınıza yedirirseniz, o zaman şifa bulur çocuğunuz» diyelim, nasıl olsa, yedi başlı koçun ciğerini kimse getiremez, biz de böylece kurtulmuş oluruz demişler ve öylece de yapmışlar. Ertesi günü padişah, ülkesinin her köşe bucağına münâdiler göndererek, «Denizin ötesindeki dev'in yedi başlı koçunun ciğerini kim getirirse, kızımı ona nikâhlayıp, tacımı tahtımı ona terk edeceğim» diye yazdırmış. Padişahın bu iradesini Mahmut da duymuş ve doğruca saraya giderek:

Ne kadar yaşasan kalsan mukaddem
Dünyada menzile ermek içindir.
Mücevherdir bu masüva satılmaz
Mezreidir ahret bunsuz bulunmaz
Dünyada aptallar köşke kurulmaz
Ağlatır, titretir görmek içindir.
Bu dünya insandan değildir uzak
Masüva olmuştur ahrete tuzak
Üç günlük iş için beş günlük erzak
Çalışıp bakaya koymak içindir.

Arifler halleder sözün fevkini
Görmedin mi bütün alem farkını
Bu dünyanın sefasını zevkini
Mü'minler cennette sürmek içindir.
Ey edepsiz gönül dili tercüman
Nerden aldın söyle böyle bir lisan
Birgün emri hak gelende bu Hicran
Ecel şerbetini sunmak içindir.

★

Yılayet Gümüşane sancağı yüksek
Ne güzel makamdır yeri Bayburdun
Dil tekellüm etmez methini versek
Manada eseri derin Bayburdun.

«İstediginiz yedi başlı koç'un ciğerini ben getiririm, siz hiç merak etmeyiniz.» demiş. Padişahın izin alıp yola düzülmüş, Az, uz gitmiş, denizin ötesine geçmiş, dev'in ülkesine ulaşmış. Üstüne başına eski elbiseler giyip, başına da bir koyun karnı geçirmiş tam bir Keloğlana benzemiş. Dev'in sarayına varıp kapıyı çalmış. Dev, bir dudağı yerde bir dudağı gökte kükreyerek gelmiş, Kapıyı açmış, ağzından köpükler fışkırmış. Keloğlan kılığındaki Mahmut hiç korkmamış, ama korkmuş gibi görünerek büzülmüş ve :

«Aman dev amca demiş, bana merhamet et. Benim etim ne budum ne? Üç gündür açım. Beni hizmetine al, karnım doysun yeter» diye yalvarmış, yakarmış. Dev nasılsa keloğlana acımış «Gel bakalım keloğlan demiş, seni ahçıya teslim edeyim hem yardım edersin, hem de karnımı doyurursun.» demiş ve ahçıya teslim etmiş. Mahmut bir müddet aşçı yapmış, sarayın içini dışını adamakıllı öğrenmiş. Bir gün dev'in misafirleri gelmiş, mutfakta türlü yemekler pişiriyormuş. Bir aralık dev keloğlanı çağırmış, yemekler

Çarhı bucağında çoktur sultanı
Cebel ziyarette şehit Osmanı
Ehli kemallidir bütün insanı
Mânalarda yekdir darı Bayburdun.

Reisi kazası var Hamit Öner
Bu halkın eline olmuştur fener
Fenni fabrikası kalbinde döner
Her yana dağılır kârı Bayburdun.
Yüksek binalarda vardır kalesi
Kiblesine düşer o düz korusu
Baharda her yandan gelir derisi
Satılır burda kisbi kârı Bayburdun.

Barekâllah buraya kurmuş temeli
Yüz bin menzillidir yüz bin köşeli
Küçüğü, büyüğü hep hüner ehli
Keramette ihtiyarı Bayburdun.

Çarhı bucağında ovası düzü
Yakar elektrik gice gündüzü
Serbucak dalında bülbülü kazı
Ötüşürler dalda barı Bayburdun.

Hicranî bu söze acayip durur
Dil tekellüm eder methini verir
Vanı, Gürcüstanı yıkar yaptırır
Bir senelik kisbi kârı Bayburdun.

hakkında direktif vermiş fakat keloğlan mutfağa dönünce aşçıya şöyle demiş :

«Ağa yedi başlı koçu kesip onun etinden yemekler yapmanı, ciğerini de kapının arkasına asmamı emrediyor. »

Aşçı, yedi başlı koçu kesmiş, hemen yemekler yapmaya başlamış. Keloğlan aşçının dalgınlığından istifade ederek, kapının arkasına astığı ciğeri alıp savuşmuş. Aradan saatler geçtikten sonra dev, misafirlerle sofraya oturup yemekten bir lokma alınca, lezzetinden parmağını ısırarak ve aşçıyı çağırarak sormuş : «Bu yemekleri nasıl yaptın aşçı başı ben ömrümden böyle lezzetli yemek yemedim.» demiş. Aşçı başı :

«Efendim yedi başlı koçun etidir, tabii lezzetli olur.» demiş. Dev :

«Ne demiş, nasıl olur da sen benim yedi başlı koçumu kesersin ? » diye kükremiş. Aşçı başı :

«Siz keloğlanla emir göndermişsiniz, ben emriniz üzerine kestim efendim.» demiş. Keloğlanı aramışlar, taramışlar yok yok. Hemen yollara düşmüşler, denizin kıyılarına gelmişler. Bir de bakmışlar ki keloğlan bir gemiye binmiş, gidiyor. Meğer dev denizden geçmiye yeminli imiş. Bağırması :

«Keloğlan ,keloğlan!.. Eğer elime geçersen seni bir «dikım» lokma ederim.»

Mahmut başından koyun karnını, üstünden eski elbiselerini çıkarıp cevap vermiş :

«Hey akılsız dev demiş, ben keloğlan değilim, bana adıyla saniyle Mahmut derler.»

Ve hayli yol aldıktan sonra memleketine varıp, yedi başlı koçun ciğerini saraya teslim etmiş, Padişahın kızı olacak bu ya . yedi başlı koçun ciğerini yiyince hemen şifa bulmuş, hastalığından iyi olmuş. Fakat görmediği, bilmediği bir adama varmayı bir türlü kabul etmemiş, işi zora bükmüş, «Devin bir de Dünya yarısı kilimi varmış, bu Mahmut dediğiniz adam bana bu kilimi de getirirse, onunla, o zaman evlenirim». demiş. Durumu Mahmut'a anlatmışlar, o :

«Ondan kolay ne var?» demiş ve hemen ters yüz ederek dev'in ülkesine doğru tekrar yola çıkmış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, denizden geçerek dev'in ülkesine varmış. Hemen çarşıya uğramış, oradan beş batman iğne alıp, gecenin olmasını beklemiş. Gecenin tam yarısında saraya girip, dev'in yatak odasına usulca yanaşmış. Bakmış, dev dünya yarısı kilimin yarısını altına almış, yarısını üstüne örtmüş, horul horul uyuyormuş. Kilimin ucundan tutup dev'in üstünden usulca çekmiş ve alt kısmına gelen yerlere de iğneleri serpiştirmiş. Dev hareket ettikçe iğneler vücuduna batıyor ve daha fazla hareket ediyor, Mahmut da kilimi azar azar altından çekiyormuş. Böylece dev'in altından kilimi kurtaran Mahmut, hemen sırtlayıp, yine yola düzülmüş, gemiye binmiş. Dev uyanıp da, dünya yarısı kilimini göremeyince, bu işi de Mahmut'un yaptığı anlamış ve hemen yerinden fırlayıp denize doğru koşmuş bakmış ki Mahmut gemide kilimin üstüne oturmuş, dev'e dilini çıkarıyormuş. Dev dayanamayıp bağırması :

— Ülen Mahmut, ülen Mahmut! Beni yedi başlı koçumdan ettin, dünya yarısı kilimimden ettin. Varırsam seni bir tüküm ederim.

Mahmut : Hadi oradan sası budala. gidi demiş ve kilimi götürüp padişah'a teslim etmiş. Bu pek değerli kilime sahip olan gerek padişah ve gerekse kızı pek sevinmişler, ama kız yine zıllıklamış : «Mızıkçılık etmiş.

— O Dev'in bir de dünya misli atı varmış, bu Mahmut dediğimiz genç adam bu atı da getirirse, ondan sonra onunla evlenirim demiş. Mahmut ona da «peki» demiş ve yola düzülmüş, denizi geçmiş. Bir gece dev'in sarayının ahırına girmiş bakmış ki at yok. Sarayda aramadık köşe bucak bırakmamış. At, yok yok!.. Bir de dev'in yatak odasına bakayım demiş, bir de ne görsün, dev hayvanın yu-

larını koluna bağlamış, uyuyor. Mahmut yüzüne en yumuşak bir ifade vererek hayvana, «gel gel» diye işaret vermiş. Hayvan kişenmiş, şahlanmış, dev aldırmanmış. Çünkü çok derin bir uykuda imiş, Mahmut, bir daha «gel gel» diye işaret etmiş, hayvan tekrar kişneyip şahlanmış, ama dev'in canı sıkılmış, hayvanı bir güzel tekdir etmiş. Dünya misli at bu, tekdir edilir, azarlanır mı? Gücenmiş zâhir ve Mahmut bir daha «gel gel» diye işaret edince, yavaşça yularını başından sıyırıp Mahmudun yanına gelmiş. O da üstüne bindiği gibi rüzgâr misali yola düzülmüş. Dev ışın farkına varmış, ama iş isten geçmiş, Mahmut denizin karşı tarafına ulaşmış, dev yine bağırması :

— Ülen Mahmut, ülen Mahmut... Beni yedi başlı koçumdan ettin, dünya yarısı kilimimden ettin, dünya misli atımdan ettin, varırsam seni bir tüküm ederim.

Mahmut, şahlanan atın üstünden cevap vermiş :

— Haydi oradan sası gidi demiş ve padişaha varıp atı teslim etmiş. Padişah da, kızı da atı görünce pek sevinmişler, ama kız yine zıllıklamış :

— Bu Mahmut dev'in kendisini de getirirse o zaman evlenirim demiş, fakat babası itiraz etmiş :

— Sen bu delikanlının canına mı kasdettin kızım demiş, olmaz artık seni bu yiğitle evlendireceğim.

Padişah kızı bu, kolay mı? Babasına yalvarmış yakarmış, gönlünü yapmış :

— Dev'i de getirsin, bu sefer mutlaka onunla evleneceğim, demiş. Padişah Mahmud'u çağırarak durumu anlatmış :

— Oğlum, kızım bu sefer de devin kendisini istiyor, bu son isteğidir. Eğer dev'i de getirirsen, artık kızım senindir. Mahmut :

— Ondan kolay ne var padişahım, size

dev'i de getireceğim demiş yola düzülmüş. Az gitmiş, uz gitmiş dere tepe düz gitmiş. Denizci geçip dev'in ülkesine varmış. Önce keresteciler pazarına uğrayıp kereste almış ve kuyafetini değiştirerek, dev'in sarayına yakın bir sahilde, büyük bir sal yapmaya koyulmuş ve orta bölümüne de bir tabut yapmış, fakat o kadar çok gürültülü bir şekilde çalışmış ki dev merak edip Mahmud'un yanına gelmiş.

— Ne yapıyorsun ensr, nedir bu? Diye sormuş, Mahmut demiş ki :

— Padişahın ülkesinde Mahmut diye birisi vardı, O öldü de ona tabut yapıyorum.

Dev pek sevinmiş, «aman o Mahmut bana neler etti, ne iyi haber verdin bana» demiş. O zaman Mahmut demiş ki, «Onun boyu da tıpkı senin boyunda idi, gir şu tabutun içine de, bir ölçeyim.» Dev tabuta girip şöyle bir uzanınca Mahmudun hazır kapağı üstüne örtmesiyle çivilemesi bir olmuş. Dev'in birden aklı başına gelmiş, ama ne fayda? Tabutun içinden olanca gücü ile bağırması :

— Ülen Mahmut, ülen Mahmut. Yedi başlı koçumdan ettin, dünya yarısı kilimimden ettin, dünya misli atımdan ettin şimdi de beni esir edip yeminimi bozdun. Eğer bir kurtulur sam, seni bir tüküm ederim ülen Mahmut, demiş. Mahmut :

— Haydi oradan sası gidi demiş, yat bakalım orada...

Mahmut ,en sonunda, dev'i de getirip padişaha teslim etmiş, artık padişahın da, kızının da bir diyecekleri kalmamış. Tersine Mahmud'un bu kahramanlığından dolayı padişah kızı aşık olmuş. Padişah hemen düğün hazırlıklarına girişmiş. Kirk gün kirk gece toy düğün etmişler, kırkıncı günü nikâhlarını kıyıp çiftleri gerdeğe koymuşlar. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtınaaa.

Gökten üç elma düşmüş. Biri banaaa...

Yıllık aboneli: 12,
altı aylık aboneli: 6
lıradır.
Yurd dışı senelik abone :
3\$, 1\$

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
ERSA Koll. Şti. Matbaası
Aydınlar han Cağaloğlu-İst.

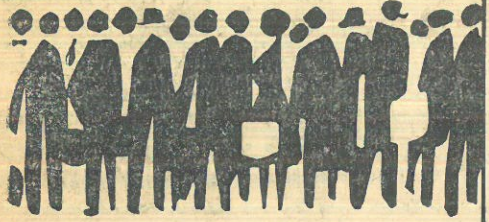
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BOZA HINÇER
Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

TÜRK FOLKLOR (=HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

SÖT VEREN ANNELER
KANSIZLIK. ZAFİYET
KLOORZ. İŞTİHSİZLİK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

(Basın : 20315 — 7)

REKLAM.
LARINIZ
IÇIN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın : 24057 — 8)

ilk defa

5

KİŞİYE
YEŞİLYURT'TA
100.000 ER
LİRALIK
APARTMAN
DAİRESİ,

bir kişiye 100.000 lira

3637 kişiye ceman

BİR MİLYON
liralık ikramiyeler.

AKBANK

(Folklor : 9)

Terkibinde krem has-
saları bulunan PURO
TUVALET SABUNU

cildi temizler... besler...
korur... çiçek gibi taze
ve kadife gibi yu-
muşak yapar... cazibe
ve güzelliğinizi artırır.

**BOL KÖPÜKLÜ
NEFİS KOKULU**

100 DE 100 SAFTIR

(Faal : 474 — 10)

BAS

AĞRILARINA KARŞI

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN

4 saat ara ile günde
3 adet alınabilir.

(Faal : 475 — 11)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ŞUBAT 1965

İÇİNDEKİLER :

Halk Ummanından Beş . On Damla	Behçet Kemal ÇAĞLAR
Şeyh Galip Konya'da	Mehmet ÖNDER
Eski İstanbul'da Görücülük	Münevver ALP
Cönklerden Derlemeler (2)	Cahit ÖZTELLİ
Kars'tan Bir Derleme : Godu Godu (= Kepçe Gelin)	Mürsel KÖSE
Karakuyu Düğün Âdetleri	Osman SAYGI
Ordu ve Folklor Özellikleri (12)	Sadi Yaver ATAMAN
Konya Yemekleri (1)	Selçuk ES
Hazreti Adem'in Yaradılış Rivayetleri	Malik AKSEL
Şeyh Şamil ve Oyunu Meselesi	Nejat BİRDOĞAN
Bir Masal : Keloğlan'la Deniz Aygırı	Doç. Dr. Şükrü ELÇİN
Hasibe Hâfun'un Ağıdı	İhsan ŞİMŞEK
Halktan Mânîter ve Özellikleri	Numan KARTAL

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 187

KURUŞ : 100

İSTANBULDA AYDA BİR KEFİ ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

VAKIFLAR BANKASI

TÜRKİYE

**Bir Kişiye
100.000 Lira**

**ÖMÜR BOYUNCA
AYLIK GELİR**

**ZENGİN PARA
KRAMİYELERİMİZDEN
İSTİFADE EDİNİZ**